

OBSAH

1 Úvod	2
2 Teorie přípravy katecheze	4
2.1 Katecheze	4
2.2 Obecné cíle katecheze	4
2.3 Konkrétnější cíle katecheze	8
2.4 Obsah a povaha katecheze	10
2.5 Metoda	12
2.6 Cílová skupina	15
2.7 Katecheté	16
3 Návrh katechetického kurzu a jednotlivá setkání	17
3.1 Setkání první: Vznik a postupné formování poutí	20
3.2 Setkání druhé: Poutě a poutníci ve středověku	23
3.3 Setkání třetí: Poutě k hrobům světců	25
3.4 Setkání čtvrté: Poutě k relikviím	28
3.5 Setkání páté: Milostné obrazy a sochy	30
3.6 Setkání šesté: Místa nebeských zjevení	33
3.7 Setkání sedmé: Mariánské poutě	35
3.8 Setkání osmé: Svatojakubská pout'	38
3.9 Setkání deváté: Historie poutního místa	41
3.10 Setkání desáté: Santiago de Compostela	43
3.11 Setkání jedenácté: Současnost	46
4 Závěr	49
Seznam pramenů a literatury	50
Přílohy	51
Anotace	59

1 ÚVOD

Dnešní svět se globalizuje, zkracují se vzdálenosti, prudce se rozvíjejí informační technologie a země po celém světě usilují o globální spolupráci. Zároveň jsme však vedle toho svědky, jak se rozrůstá násilí a nenávisť, ať už z mocenských, náboženských, či jiných důvodů.

Lidé se orientují na maximální uspokojování svých potřeb a nikdo nepozastavuje nad tím, že lidé ztrácejí zájem o náboženské akce a modlitbu. Tím překvapivější je, že poutě přitahují čím dál více mladých lidí a někteří z nich, zde pak prožívají silnou duchovní proměnu. Proto se poutě staly důležitým fenoménem dnešní doby, ale jestliže dnes hovoříme o tom, že jsme připraveni a chceme vstoupit do Evropské unie, pak musíme jít právě těmito cestami, po kterých chodili dávní poutníci. Ti se naučili mít ve vážnosti druhé národy a učili se, jak se má žít. Při poutních cestách vznikaly hotely a špitály, na těchto cestách se lidé učili být člověku člověkem. Učili se, být si navzájem „bratrem a sestrou“.

Při hledání tématu pro tuto práci jsem usiloval o to, najít nějakou spojnicu mezi dávnou dobou a současností. Něco, co se osvědčilo a přetrvalo. Něco, co přinášelo užitek lidem v dávných dobách, a co by zároveň mohlo být prospěšné i v dnešní zmatené a uchvátané době. Rozhodl jsem se nakonec pro téma poutnictví, neboť poutnictví nás provází už po mnohá staletí a stává se velmi potřebným a mocným evangelizačním prostředkem i v naší současnosti.

Pouť do „Compostely“ je vybrána záměrně. Ve středověku patřila mezi tři největší pouti a je nám geograficky, historicky a kulturně blízká. Historie Španělska patří k nejzajímavějším v Evropě. Je tomu tak díky působení nejrůznějších civilizací, které se na jeho území potkávaly, střetávaly, tolerovaly i nenáviděly. Svatému Jakubovi¹ vděčíme za to, že v naší zemi nezvítězil islám, ale převládlo křesťanství. Na jeho počest byly u nás budovány stovky kostelů, které vznikaly v místech, kudy proudili poutníci. Svatojakubská cesta bývala projevem pokání za viny a hříchy. I nová Evropská jednota, pokud má mít smysl, potřebuje pokání.

Jak bylo již zmíněno, dnešní doba je uchvátaná, zmatená a nabízí také spoustu možností, pro hledání Boha a sama sebe. Není se proto čemu divit, že mnoho lidí tápe, při hledání té, své, správné cesty, neboť nabídka je převeliká. Chybí však pomocná ruka, která by pomohla nalézt, v té nepřeborné nabídce cest, tu opravdu správnou cestu. Takovou pomocnou ruku nám nabízí katechizace a její neutuchající úsilí o šíření „radostné zvěsti“ lásky a pravdy na tomto světě.

¹ Jedná se o hrob Jakuba většího.

Práci jsem uspořádal do dvou větších oddílů: Jeden obsahuje teorii katecheze, to znamená, jak je definován pojem katecheze, její cíl, obsah, metoda atd. Druhou část tvoří vlastní cyklus katechezí, jejichž cílem je seznámit účastníky s historií poutnictví a Svatojakubskou poutí. Každá lekce předkládá a vysvětluje katechismové pojmy. Na historickém pozadí se zabývá křesťanským životem a problematikou víry.

V každém setkání je dán prostor účastníkům, aby se aktivně zapojili a vyjadřovali se k dané problematice. To jim dává možnost podílet se na tvorbě každé katecheze a otevírají se tím dveře ke vzájemné křesťanské pomoci.

2 TEORIE PŘÍPRAVY KATECHEZE

2.1 Katecheze

vychází přímo:

„Jděte do celého světa a hlásejte evangelium všemu tvorstvu!“ (Mk 16,15)

Katecheze je církevní činnost, církev skrze ni pokračuje v poslání Ježíše Krista Učitele a je stále ožívována Duchem svatým, má tudíž církevní charakter. Věrně uchovává evangelium ve svém srdci a předává jej všem, kteří se rozhodli následovat Ježíše Krista

Katecheze je zvláštní formou slova, které dává dozrát počátečnímu obrácení, až se z něj stane živé, výslovné a činné vyznání víry, ve kterém má svůj původ².

2.2 Obecné cíle katecheze

„Cílem katechetického vyučování je, aby se víra, když se naukou osvětlí, stala živou, uvědomělou a činnou.“³

Dá se říci, že to k jakému cíli chceme směřovat, je v katechetice a nejen v ní, věcí zásadní a klíčovou, neboť jasný cíl podmiňuje veškeré použité prostředky a ovlivňuje i celkový ráz a způsob práce. Jen jasné vědomí cíle umožňuje efektivní výběr prostředků a celkové vyvážení činností a obsahů. Bez vědomí cíle, hrozí katechetovi nebezpečí formalizmu, tápání a bloudění, při kterém je věnováno mnoho sil a energie dílčím, nepodstatným záležitostem a to podstatné je zanedbáváno či rozměňováno. Takové chování lze klidně označit jako nezodpovědné, protože při něm dochází k plýtvání časem i silami, aniž by přinášelo požadovaný účel – prospěch. Má-li být katecheta „solí země“⁴ musí katechizovat jasně, přesně a účinně, protože jen tak může doufat, že jeho práce s Boží pomocí, přispěje k spáse nesmrtelných duší.

² *Kodex kanonického práva*, Zvon, Praha 1994, kán. 773-780.

³ *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, Dekret o pastýřské službě biskupů v církvi 14, s. 280.

⁴ Srov. „Vy jste sůl země; jestliže však sůl pozbude chuti, čím bude osolena? K ničemu již není, než aby se vyhodila ven a lidé po ní šlapali.“ Mat 5,13.

Obecné cíle katechetiky v dokumentech:

Obecné cíle katechetiky stanovuje učitelský úřad církve, který je v této věci plně kompetentní a klíčové dokumenty církve. K těmto dokumentům patří *Katechismus katolické církve*, a nejdůležitějším dokumentem upravujícím katechezi a katechetickou službu v katolické církvi je *Všeobecné direktorium pro katechizaci* (V češtině vydala Česká biskupská konference, 1998). Cenné podklady a podněty k tomuto tématu přináší také II. vatikánský koncil.

Katechismus katolické církve nás především učí, že **ve středu katecheze nacházíme** v podstatě **jedinou osobu** a to, **Ježíše z Nazareta**, Otcova jednorozeného Syna, který pro nás trpěl, zemřel na kříži a nyní, zmrtvýchvstalý, žije navždy pro nás. Katechizovat znamená poznávat v osobě Ježíše Krista celý Boží plán, tedy snažit se pochopit smysl Kristových skutků, slov a znamení, která pro nás vykonal.

Cílem má být uvedení do společenství s Ježíšem Kristem, protože jen on nás může vést v Duchu svatém k Otcově lásce a jen On sám nám může dát, abychom se podíleli na životě Nejsvětější Trojice. Ten, kdo je povolán k tomu, aby „učil Krista“, má tedy usilovat především o ten velice cenný zisk, jímž je poznání Ježíše Krista.

Všeobecné direktorium pro katechizaci nabádá a vyzývá slovy Jana Pavla II. k tomu, že:

„...Konečným cílem katecheze je uvést někoho nejenom do styku, ale do společenství, a do důvěrného vztahu s Ježíšem Kristem...“⁵

A tuto myšlenku rozvíjí ještě dále a hlouběji:

„ Veškerá evangelizační činnost má za cíl podporovat společenství s Ježíšem Kristem. Od okamžiku »počátečního« obrácení určité osoby k Pánu, které je vyvoláno Duchem svatým skrze první zvěst, je úkolem katecheze položit tomuto prvnímu přílnutí základy a podporovat jeho zrání. Jedná se tedy o to, pomoci člověku, který se právě obrátil, „... lépe poznat toho Krista, kterému se již oddal: hlouběji vniknout do jeho ‚tajemství‘, vědět více o Božím království, které on

⁵ Kongregace pro klérus, *Všeobecné direktorium pro katechizaci* 83, Praha 1998, str. 58.

hlásá, obeznámit se s požadavky a přísliby obsaženými v jeho evangelním poselství, znát cesty, jimiž se má ubírat každý, kdo ho chce Krista následovat“.⁶

Cíl katecheze, přestože v jeho středu stojí osoba Ježíše Krista, je však svoji podstatou zároveň i trinitární a je obsažen ve vyznání víry v jediného Boha – „Otce, Syna a Ducha svatého“. Protože, katecheze je zvláštní formou služby Slova, které dává dozrávat počátečnímu obrácení, až se z něj stane živé, výslovné a činné vyznání víry:

„Katecheze má svůj původ ve vyznání víry a přivádí k vyznání víry.“⁷

A to je ve křtu výrazným způsobem trinitární.

„Církev křtí »ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého« (Mt 28,19), ve jménu Boha trojjediného, jemuž křesťan svěřuje svůj život. Iniciační katecheze připravuje – před nebo po přijetí křtu – na přijetí tohoto rozhodujícího závazku. Permanentní katecheze nám pak napomáhá toto vyznání víry neustále prohlubovat, vyznávat je při slavení eucharistie a obnovovat závazky, které z něj vyplývají. Je důležité, aby katecheze uměla dobře spojovat christologické vyznání víry »**Ježíš je Pán**« s trinitárním vyznáním »**Věřím v Otce, Syna a Ducha svatého**«, protože to jsou pouze dva způsoby vyjádření téže křesťanské víry. Kdo se na základě první zvěsti obrátí k Ježíši Kristu a vyznal jej jako Pána, zahajuje proces, který za pomoci katecheze nutně vyústí ve výslovné vyznání Nejsvětější Trojice.

Vyznáním víry v jediného Boha odmítá křesťan sloužit čemukoliv lidskému, co může být absolutizováno: moci, požitku, rase, předkům, státu, penězům ...,⁸ a osvobozuje se od jakékoli modly, která by ho zotročovala. Vyjadřuje tak svoji vůli sloužit Bohu a lidem bez jakéhokoliv pouta. Svým vyznáním víry v Trojici, společenství osob, ukazuje učedník Ježíše Krista zároveň i to, že láska k Bohu a k bližnímu je principem, který utváří jeho bytí a jednání.“⁹

Aby však „Vyznání víry“ bylo úplné, vždy musí být ve vztahu k církvi. Teprve „Vyznáním víry“ je každý věřící přivtělen k „posvátnému tělu Kristovu“ – k církvi.

⁶ Kongregace pro klérus, *Všeobecné direktorium pro katechizaci* 80, Praha 1998, s. 59.

⁷ Kongregace pro klérus, *Všeobecné direktorium pro katechizaci* 82, Praha 1998, s. 59.

⁸ Kongregace pro klérus, *Všeobecné direktorium pro katechizaci* 82, Praha 1998, s. 59.

⁹ Kongregace pro klérus, *Všeobecné direktorium pro katechizaci*, Praha 1998, s. 59.

„Každý pokřtěný říká text »Vyznání víry« jednotlivě, neboť žádný čin není osobnější než tento. Avšak říká jej v církvi a skrze ni, neboť to koná jako její člen. »Věřím« a »věříme« vycházejí vzájemně jedno z druhého. Spojením vlastního vyznání s vyznáním církve je křesťan přivtělen k jejímu poslání být »všeobecnou svátostí spásy« pro život světa.“¹⁰

Úkolem církve svaté také spočívá zodpovědnost za to, aby katechetické vyučování bylo vedeno a prováděno správně. V této věci sehrává klíčovou úlohu Učitelský úřad církve, jenž má za povinnost šířit a střežit nauku víry a chránit ji od nástrah, pocházejících z některých myšlenkových směrů nebo z určitých typů praxe.

Takto teologicky formulovaný cíl je jistě dobrým východiskem katechetiky, avšak z hlediska pedagogického je potřebné formulovat ještě další cíle, které odpovídají nejen na otázky „proč?“ a „co?“ chceme katechizovat, ale také na to „jak katechizovat?“.

Je tedy třeba ještě hledat odpovědi na to, „jak učit?“ a „jaké k tomu používat metody?“, aby vyučování bylo efektivní a přinášelo očekávaný užitek. Včetně toho, jaké prostředky a pomůcky budou k výuce použity, zvolit správnou metodiku vyučování.

Například: „Víra, která se uplatňuje láskou¹¹ k Bohu a k bližnímu, vedoucí k věčné spáse.“ Svatý Pavel, učitel národů, stanovuje naprosto jasně základní a konečný cíl veškeré katechetické činnosti: „...*Cílem našeho vyučování je láska z čistého srdce, z dobrého svědomí a z upřímné víry...*“ (1Tim 1,5).

Jestliže je cílem našeho vyučování láska, tedy vztah, vyvstává otázka „ke komu?“. Tento vztah lásky se může ubírat třemi směry: Předně k Bohu, potom k člověku, a to buď ve vztahu k druhým lidem nebo k sobě samému.¹² Přitom láska k Bohu je důvodem i hybnou silou k lásce vůči lidem, a to i těm, kteří jsou nám přirozeně méně sympatičtí.

Existují samozřejmě i další formulace, které poukazují na širší filozofické chápání cílů katechizace jako např.: „...Náboženská výchova mluví o Bohu, protože jí jde o nejvlastnější rozvoj lidské osobnosti...“¹³ nebo „...Zcitlivění pro to, co je ukryto za tím, co stojí v popředí a je uchopitelné, co dává člověku a jeho světu

¹⁰ Kongregace pro klérus, *Všeobecné direktorium pro katechizaci* 83, Praha 1998, s. 59.

¹¹ Srov. Gal 5,6.

¹² Srov. Mt 22,37-39.

¹³ Muchová Ludmila, *Úvod do náboženské pedagogiky*, Olomouc, 1994, s. 37.

smysl, a uvedení do přiměřených výrazových forem pro vztah člověka k podstatě dávající smysl jeho bytí....“¹⁴

Tyto formulace nám připomínají, že katechizace musí ústít do plné křesťanské dospělosti a nesmí se omezit na požadavek opakování předkládaných pouček. A také, že nejenom víra, ale i katechizace bez lásky je mrtvá. Nechvalně to dokumentuje například názor bývalého ministra kultury Dostála, který během jednání o restitucích církevního majetku řekl novinářům: „...*K církvim nemám pozitivní vztah. Katecheta mne jako dítě ve škole mlátil...*“

Pro katechezi se vytyčují především dva obecné cíle. Cíl na rovině poznávací má za úkol rozšiřovat vědomosti. Druhým cílem je prospěšnost katecheze pro růst života z víry a rozvíjení vztahu k Bohu a k bližnímu.

2.3 Konkrétnější cíle katecheze

Pro každého katechetu je jako východisko klíčový obecný cíl, avšak pro jeho běžnou a každodenní práci je zapotřebí tento cíl dále strukturovat a ještě více zkonkrétnit.

Když se rozdělí obecný cíl na jednotlivé cíle, pak tyto půjdou lépe vtělit do obsahů jednotlivých katechezí a dosáhne se celkového zpřehlednění práce. Cíle se pak mohou strukturovat z několika možných hledisek.

Jedno z nejzákladnějších rozdělení cílů rozlišuje dělení na cíle formální (to jsou oficiální, závazné normy) a neformální (jedná se o konkrétní formace dítěte). Dále existuje rozdělení například na cíle výchovné (tzv. celková formace) a výukové (což jsou obsahy a znalosti).

V současné literatuře lze nalézt další možné rozdělení cílů katechetiky jako například:

Rozdělení podle časového dosahu:¹⁵

- a) dlouhodobé cíle (zahrnují konečný cíl pro konkrétní skupinu katechizovaných)
- b) krátkodobé cíle (zahrnují téma na určitý časový úsek, například jeden měsíc)

¹⁴ Exeler Adolf, *Religiöse Erziehung in einer säkularisierten Gesellschaft*, in Kat. Bl. 98 (1973), s. 717.

¹⁵ Srov. Herciková Pavla, *Křesťanská výchova dětí*, Skriptum Vyšší odborné školy pedagogické – Svatojánská kolej 2001, s. 23.

- c) momentální cíle (cíle jedné katecheze, jednoho setkání)

Rozdělení podle specifických složek, zastoupených v konkrétních cílech:¹⁶

- a) poznatkový cíl (složka informační, vlastní obsah předávaných vědomostí)
- b) zážitkový cíl (složka zkušenostní, vede k náboženské zkušenosti, motivuje, aktivuje)
- c) výchovný cíl (složka výchovná, upevňuje správné životní postoje na základě předchozího)

Rozdělení podle Františka kardinála Tomáška:¹⁷

- a) cíle rozvoje osobnosti mravní (rozvinutí pozitivních přirozených vloh člověka)
- b) cíle rozvoje osobnosti křesťanské (následné rozvinutí nadpřirozených vloh člověka)

Rozdělení podle Základních úloh katecheze ve *Všeobecném direktoriu pro katechizaci*:¹⁸

- a) cíle napomáhající poznání víry („postupné pochopení celé pravdy Božího plánu“)
- b) cíle liturgické výchovy („... k plné, vědomé a aktivní účasti na liturgii, ... řeč symbolů“)
- c) cíle morální formace („přecházejí od starého člověka k novému člověku v Kristu“)
- d) cíle učení modlitbě („... klanění, chvála, děkování, synovská důvěra, prosba, obdiv...“)

Rozdělení cílů podle J. Quadfliega:¹⁹

- a) cíle směřující do oblasti *já – lidé – věci* (utvářet vztah a rozumět sobě, druhým, zvířatům, věcem)
- b) cíle směřující do oblasti *já a Bůh – Bůh a já* (objevovat a interpretovat výpovědi o Bohu)

Často se ještě používá dělení cílů podle věku katechizovaných, podle úrovně jejich znalostí a víry. Používá se také dělení podle katechetických metodik i jiné. Z výše uvedeného je zřejmé, že existuje řada možností, jak se dají cíle katechetiky strukturovat.

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ Tomášek, F., *Pedagogika*, Velehrad – Křesťanská akademie, Řím 1979, s. 10-16.

¹⁸ Kongregace pro klérus, *Všeobecné direktorium pro katechizaci* 85, Praha 1998, s. 60-62.

¹⁹ Buschbeck, Bernhard, *Ein Arbeitsbuch für Ausbildung und Praxis*, Gütersloh 1976, s. 47.

Popisovat je zde však na tomto místě dopodrobna dílčí krátkodobé cíle katechezí není pro tuto práci stěžejní a proto je bezpředmětné. Každý katecheta pravděpodobně použije takové dělení, které se hodí nejlépe pro konkrétní katechizovanou skupinu a vyhovuje i jemu samotnému.

2.4 Obsah a povaha katecheze

„Boží zjevení znamená odhalení Božího tajemství a Božího spásonosného jednání v dějinách, které se uskutečňuje ze strany Boží osobním sdělením člověku. Obsah tohoto sdělení tvoří poselství o spáse, které má být všem lidem hlášáno.“²⁰

Aby mohla být katecheze správně provedena, je důležitá příprava. Máme-li stanoveny cíle, kterých chceme v katechezi dosáhnout, je důležité věnovat pozornost důkladné přípravě obsahu a metody.

I když látka neboli obsah katechezí mění časem své pojetí, to, co tvoří jejich základ, zůstává stále stejné. Boží lid, tj. celá církev, je na cestě k Bohu.

„Obsah poselství se skládá z částí, které navzájem úzce souvisejí, i když se Boží zjevení postupně uskutečnilo, a to skrze proroky, naposled ve svém Synu (srov. Žid 1.1). Poněvadž je cílem katecheze dovést jednotlivé věřící i celé společenství ke zralejší víře, musí svědomitě dbát o to, aby předávala celý poklad křesťanského poselství. Samozřejmě se to má dít podle příkladu Boží pedagogiky, je ale přitom třeba dbát plnosti Božího zjevení, aby Boží lid mohl jím být živen a z něho žil.“²¹

Biblická část:

Úkolem biblické části je přibližovat biblické události ve světle dějin spásy. Katecheze se v ní opírá zejména o Písmo svaté, pravdy víry a příběhy světců²². Z událostí dějin spásy, tj. z určitého biblického děje, lze čerpat bohatou škálu povzbuzení pro růst křesťanského života.

Z radostné zvěsti o Božím království a z Ježíšova vztahu k Otci vyplývá přikázání lásky:

²⁰ *Všeobecné katechetické direktorium* 38, Řím 1971, s 15.

²¹ Tamtéž.

²² Vera Schaubert a Hanns Michael Schindler, *Rok se svatými*, Kostelní Vydří, 2002, s. 54.

„... ‚Miluj Hospodina, Boha svého, celým svým srdcem, celou svou duší a celou svou myslí.‘ To je největší a první přikázání. Druhé je mu podobné: ‚Miluj svého bližního jako sám sebe.‘ Na těch dvou přikázáních spočívá celý Zákon i Proroci...“²³

A tato dvě nejdůležitější Boží přikázání by měla také zaznívat, nevtíravým způsobem, opakovaně během jednotlivých katechetických setkání.

Dějiny spásy, jak nám je zjevuje Písmo svaté, jsou zvěstovány a slaveny v liturgii. Touto oslavou jsme účastni na dějinách spásy. V průběhu liturgického roku se před námi odehrávají události bible.

Katechismová část:

Katechismová část se opírá především o *Katechismus katolické církve*, který se skládá z čtyř částí: První je o víře a apoštolském vyznání víry, druhá o slavení křesťanského tajemství, třetí o lásce, křesťanské spravedlnosti a přikázáních, poslední, čtvrtá, pojednává o modlitbě a naději.

V katechezi by měl katechismus být krátkou syntézou.

I když obsah katechezí má své pevné struktury, není dán katechismem, který představuje redukci teologických pravd ve zjednodušeném jazyku. Obsahem katecheze má být výběr z věrouky a z morálky podle akcentů současné teologie, zároveň s přihlédnutím k situaci a věku katechizovaných.

Správný postup by měl být: Nejprve vysvětlit tajemství pomocí Písma, případně liturgie a denního života, nakonec zdůraznit výchovnou formuli, která byla během lekce stále opakována jako konečný cíl. V katechezi by se nemělo začínat poučkami z katechismu, ale postupně k nim docházet.

²³ Mt 22, 37-40.

2.5 Metoda

„...Za metodu se označuje vědomě zvolené a vykonané kroky při postupu v katechezi. Předpokládá se, že katechetovi je jasný cíl a obsah. „...*kdo neví, kam chce, octne se snadno tam, kam se vůbec dostat nechtěl*....“²⁴

Jsou-li vytyčeny cíle a obsah, tak dalším krokem je stanovení metody, která se bude při katechizaci používat.

Úkolem pastorální teologie (ke které patří i katechetika) je hledání v různých dobách a pozměněných situacích ty nejlepší výrazové prostředky a způsoby, jak přiblížit Ježíše Krista druhým lidem. To vyžaduje teologickou přesnost a také přiměřenou interpretaci s ohledem na to, kde se katechizuje, a kdo má být katechizován. Dále je potřeba trvat na přehlednosti, jazykové správnosti a věcnosti výkladu. Tyto požadavky se pochopitelně týkají každé metody. K takové práci je ovšem zapotřebí odborný přístup nejen z hlediska teologického, ale i z hlediska pedagogického, psychologického a sociologického.

Aby bylo možné katechizovat správně, je třeba znát všechny významné faktory, které katechezi ovlivňují. Například specifické sociální prostředí (třída ve škole, katecheze pro větší skupinu, v prostředí soukromého bytu, skupinová práce) ovlivňuje, jaké formy (výklad učiva, podněcování k novým impulsům) mají být při katechezi použity.

Metody nelze použít bez ohledu na cíle a obsah. Pedagogika zdůrazňuje vzájemnou závislost cílů, obsahu metod a pomůcek a totéž vyplývá i ze zkušeností učitelů a katechetů: dobré cíle a obsahy lekcí jsou totiž málo platné, pokud se nepodaří dosáhnout jejich přijetí katechizovaným. Toto přijetí je pak závislé na patřičných metodických krocích katechety. Předávat spásonosnou víru totiž nelze v ustálených větách, ale jedině ustavičným zápasem o správné slovo ve snaze vždy znovu vysvětlovat obsah křesťanského poselství. Na to žádné hotové recepty neexistují. Katecheta by měl ovládat pestrou paletu metod a střídavě je uplatňovat.

²⁴ Nováková Consilie, *Katechetika: Skriptum*, Arcibiskupství pražské, Olomouc, s. 80.

K jednostrannému používání metody je zde uveden alespoň jeden příklad:

Katecheta, který je dobrý vypravěč a umí stručně a zajímavě podat látku, si snadno získá pozornost, motivuje, připomíná zkušenosti a posluchači mu rádi naslouchají. Výhody dobrého výkladu jsou zřejmé. Přesto, má-li tato forma katecheze jednostrannou převahu, nepodaří se v posluchačích vypěstovat schopnost samostatně myslet, usuzovat, vyjadřovat se a tvořit, anebo probouzet hlubší zájem o další studium předmětu. (Jedná se o hranice tzv. metod soustředěných kolem vykládajícího pedagoga.) Je zbytečné si stěžovat na neschopnost posluchačů k dialogu nebo na jejich nedostatek iniciativy. Aby bylo možné překonat formy frontálního vyučování nebo monologického výkladu je zapotřebí využívat didaktických metod pro výchovu k dialogu. Jen tak se může dosáhnout zamýšleného cíle.

To na druhou stranu ovšem neznamená, že při vši žádoucí rozmanitosti metodického repertoáru, lze každou metodu použít podle libosti. Například metoda, která pomáhá udržovat v paměti letopočty, nebude příliš vhodná pro obecné uplatnění při katechezi, protože odvádí od smyslu katecheze a vysloveně demotivuje.

Zvláště významné a pro katechezi nepostradatelné jsou různé způsoby rozhovorů. Rozhovorem se rozšiřují a prohlubují znalosti (např. katecheze se rozvíjí vždy novými otázkami) a lze při něm i objasňovat nebo revidovat stanoviska (např. dialogem u kulatého stolu). Často může spontánní příspěvek to, o čem se právě hovoří, postavit do úplně nového světla.

Mělo by se zvláště u starších dětí a u dospělých usilovat o vytvoření dobrých podmínek pro rozhovor. Proto by katecheta měl přinejmenším ovládat pravidla dialogu.

Při výběru metody hraje důležitou úlohu i spiritualita katechety, protože ne každý dovede vše stejně dobře. Různí lidé mívají rozdílné přednosti a nedostatky. Pokud jde o metody, i tady se dá mnohému řemeslně naučit. Přesto zůstávají hranice, které nelze překročit, neboť jsou dány osobností člověka. Koneckonců katecheta je sám metodou.

„...Co nevychází z nitra katechety, nemůže předávat druhým, co sám nezažil, nevyzkoušel a neuznal za správné, nedovede uplatňovat u svých katechizantů...“²⁵

V katechezi je potřeba věnovat pozornost i lidským životním situacím. Ten kdo o tom pochybuje, ať čte nezaujatě evangelium. Podiví se, kolik tzv. „světské látky“ použil Ježíš

²⁵ Nováková Consilie, *Katechetika: Skriptum*, Arcibiskupství pražské, Olomouc, s. 82.

ve svém poselství o příchodu Božího království. Byly to vždy příhody všedního dne, kterými zprostředkovával to podstatné. Do své radostné zvěsti pojal vlastně celý lidský život, jeho radosti i jeho strasti.

Zkušenost všedního dne i křesťanské víry nejsou totiž v protikladu. Být křesťanem a člověkem nejsou antagonizmy. Je třeba, to, co křesťané předávají z evangelia dál, správně zvolenou formou přibližovat životu.

Vždy je nutné si uvědomit pojetí dotyčné věroučné pravdy a kritéria výběru, ovlivněná nábožensko-výchovnými cíli. Je třeba mít na mysli praktické křesťanství žité v dnešní společnosti a podle toho učit. Praktické zřetele nejsou druhořadé, ale aspoň stejně důležité jako náboženské vědomosti.

Svěřenci by se měli povzbuzovat ke svědomitému splnění jakéhokoliv pracovního úkolu, k tomu, aby hmotné statky a blahobyt nestály v popředí veškerého snažení a aby svým postojem a svými skutky svědčili o křesťanských hodnotách.

Má-li katecheze těchto cílů dosáhnout, musí zůstat v ustavičném spojení s rozdílnými tvářnostmi života církevních společenství a usilovat o sblížení různých formulací božského poselství a kultur různých národů s jejich rozličnými specifiky.

V souvislosti s metodou vyvstává ještě otázka, zda vůbec existují specifické metody pro katechezi. Tytéž metody, které se používají v katechezi, se totiž používají i při školním vyučování. V obou případech se pracuje s texty a obrazy, se žáky či studenty se vedou rozhovory, zpívá se a provádějí se různé činnosti. Z toho vyplývá, že nikoliv metoda, ale až její zaměření na určitý cíl ji dává specifický ráz.

Nelze opomenout ani otázku úspěšnosti. Kdy můžeme o katechezi říci, že byla úspěšná? Jde tady vůbec o dokazatelné výsledky v učení, nebo lze už samotný proces výuky považovat za výsledek?

V běžné školní výuce jsou její výsledky snadno změřitelné zkoušením. Takto ale nelze postupovat v případě katechetiky, kde předmětem i podmětem výuky je Bůh sám.

Obsah náboženského vyučování tak náleží do řádu mnohem vyššího, než obsah ostatních vyučovacích předmětů. Proto také poznání, jež žák získá o obsahu těchto pravd, je vyššího řádu. Zde nemusíme hledat dokazatelné výsledky v poznávací rovině. Právě takové metody nejvíce uschopňují k novým zkušenostem s Bohem.

Existují dvě základní metody:

Metoda výkladu, zahrnující i písemné práce a programové učení a metoda aktivity žáků, kde výsledky přinese jejich vlastní studium a činnost.

Další možné dělení metod:²⁶

- a) zdroje získávání poznatků,
- b) forem činnosti katechety,
- c) charakteru poznávací činnosti katechizantů,
- d) druhu užitého logického postupu.²⁷

Příklad struktury katecheze syntetické neboli psychologické (mnichovské) metody:²⁸

1. Na začátku se naváže na předchozí látku, snaží se vzbudit zájem.
2. Nová látka se předkládá vyprávěním, obrazem, četbou nebo písní.
3. Vysvětlení látky se objasňuje podstatná myšlenka, hlavní pravidla nebo zákon.
4. Naznačí se souvislost s jinými pravdami a tím se vytvoří syntéza.
5. Poukáže se na užití látky v praktickém životě.

2.6 Cílová skupina

Při plánování katecheze, je nutné vybrat cílovou skupinu a správně určit cíl, obsah a metodu u katecheze, neboť vzájemná závislost těchto prvků, je z praxe velmi dobře známá. Katecheta, který si již osvojil schopnost dopředu diferencovaně analyzovat katechetické jednání, bude s to rozpoznat i množství faktorů, které zasahují do průběhu katecheze a s těmi pracovat.

Pro každou cílovou skupinu je nutné vybrat vhodnou úroveň katecheze.

²⁶ Nováková Consilie, *Katechetika: Skriptum*, Arcibiskupství pražské, Olomouc, s. 82.

²⁷ Existují další způsoby dělení, domnívám se však, že vyjmenovávat je zde není účelem této práce.

²⁸ Pflieger Michael, *Der Religionsunterricht*, Innsbruck 1935, str. 206-210.

2.7 Katecheté

Katecheté jsou křesťané (duchovní i laici), které církev pověří katechetickou službou tj., aby jejím jménem konali organizovaně a systematicky katecheze.

Mají to být křesťané zralí duchovně i obecně lidsky, žijící plně s církví, dobře připraveni konat katechetickou službu na základě své lidské, odborné i duchovní formace²⁹.

²⁹ Význam osoby katechety pro metodu je zmiňován v oddíle „Metoda“.

3. Návrh katechetického kurzu a jednotlivá setkání

Cílová skupina

Tento katechetický cyklus je určen pro absolventy náboženské výuky ve farnosti Praha-Bráník. Skupina se skládá z dospělých lidí nejrůznějšího věku, vzdělání i zájmů. Nejsou zde zastoupeny žádné děti, protože ty navštěvují svůj vlastní katechetický kurs.

U takovýchto posluchačů se předpokládá diferencovaný pohled na svět, vlastní životní zkušenosti a taktéž vlastní zkušenosti s vírou, které však budou individuálně na různém stupni. Z toho se v této práci vychází.

Cíle setkání

Prvním a vlastním cílem této katecheze je pomoci účastníkům katechetických setkání prohloubit víru, předat jim celý obsah pokladu víry a povzbudit je. V tomto případě posvátná místa a historické děje, které odkazují na osoby a události v dějinách spásy, přímo vybízejí k tomu, aby se staly pramenem ponaučení a poznání a také lepším východiskem pro náš život z víry a ze svátostí. Vždy je dobré připomínat, že svátosti jsou důležitým pramenem radosti, kterou nás Kristus obdarovává. Předpokládá to ovšem jistou připravenost a chápání jejich významu, neboť se podobají skrytému pokladu. Když jej člověk najde, zanechá všeho a koupí pole, ve kterém leží (srov. Mt 13, 44).

Druhým přípravným cílem je seznámit posluchače s historií poutnictví a „Svatojakubské cesty“ a s historickými událostmi z církevních dějin, které jsou s ní spojeny. Má také připomenout některá posvátná místa, která jsou cílem poutníků už po mnohá staletí. Též má přispět k pochopení dějinného vývoje v naší zemi a může nám pomoci při chápání naší nové úlohy v rodící se „společné“ Evropě. Srovnává rovněž myšlenku sjednocení Evropy ve středověku a dnes.

Má věřícím přiblížit problematiku poutí, jejich smysl a hlubší význam, a podnítit jejich zájem o poutní místa. V neposlední řadě má poskytnout základní informace těm, kteří by se na Svatojakubskou pouť chtěli vydat sami.

V teologické části pak jednotlivá setkání sledují evangelizační cíle, zabývají se problematikou víry a křesťanské morálky, všímají si událostí liturgického roku a na konci setkání ústí ve formulace katechismových pravd. Dobré je také usilovat o propojení s nedělní mší svatou.

Souhrnně řečeno: Cílem této katecheze má být tedy nejen prohloubení poznání dějin spásy skrze Ježíše Krista, ale také prostřednictvím tohoto putování v minulosti i současnosti nalézat odpovědi na otázky víry a po smyslu vlastního života. Taková setkání mohou pomoci vyřešit i některé soukromé problémy a mají být výzvou pro všechny, aby svým postojem a svými skutky svědčili o opravdových křesťanských hodnotách, které nám Bůh ve své lásce svěřil. Dalším cílem této práce bylo připravit cyklus setkání, který pojednává o Svatojakubské pouti, jenž má v historickém kontextu přiblížit smysl a význam poutí pro věřící. Jednotlivá setkání musí splňovat požadavky kladené katechezí, především prohloubení víry účastníků.

Obsah a povaha dané katecheze

Výkladová část se po obsahové stránce opírá především o poznatky z církevních dějin, (fakta a legendy, které se váží k jednotlivým svatým místům podél Svatojakubské cesty). K nástinu situace ve středověké Evropě byly opět využity církevní dějiny a k posouzení dnešní situace bylo čerpáno z novodobé historie Evropy³⁰ a ze současného politického dění v tomto regionu.

Metoda užitá v této katechezi:

Jako výchozí metoda této katecheze je volena tzv. mnichovská metoda, která patří mezi výkladové metody. Nedává ovšem příliš prostoru posluchačům k tomu, aby se aktivně zapojili. Bude tedy použita pouze v prvních 30-ti minutách lekce a potom bude katecheze pokračovat formou rozhovoru.

Struktura setkání:

- Přivítání a společná modlitba, která trvá přibližně 5 minut.
- Na začátku naučné části se uvede nějaké aktuální téma, pomocí něhož přejdeme k samotnému výkladu, které trvá přibližně 10 minut. (V dalších setkáních je také vhodné připomenout nejdůležitější informace z minulého setkání .)
- Výkladová část, která trvá orientačně 30 minut sleduje dějovou linii v rámci daného tématu, ke které se váží biblická témata, témata z věrouky a z křesťanské morálky, (případně nějaké katechismové shrnutí).

³⁰ Především z knihy *Dějiny Španělska*, (vydalo Nakladatelství Lidové noviny, Praha 1999).

- Po skončení výkladové části následuje rozhovor trvající odhadem 30 minut, ve kterém se bude mluvit o probíraném tématu, ale také o názorech, zkušenostech nebo problémech účastníků setkání.
- Závěrečná modlitba, poděkování a rozloučení trvá asi 5 minut.

Cyklus je rozdělen do jedenácti setkání, která na sebe budou tematicky navazovat. Plánovaná délka jednotlivých setkání je stanovena orientačně na jednu hodinu dvacet minut. Setkání se budou odehrávat ve farní místnosti, určené pro náboženskou výuku, která je v rámci možností poněkud útulněji zařízena. Jako pomůcky poslouží mapy a diaprojektor se sadou diapositivů zaměřených k Svatojakubské pouti a k poutím na našem území.

Pomůcky k naukové části

Mapy současné a středověké Evropy, diaprojektor, sada diapositivů ze Svatojakubské pouti a diapositivů z poutních míst v Čechách a na Moravě.

Následující část práce se snaží spojit teorii s praxí formou přípravy jednotlivých katechetických setkání.

3.1 Setkání první: Vznik a postupné formování poutí

Úvod:

- Přivítání posluchačů modlitba Otčenáš a modlitba k sv. Kryštofovi,³¹ aby požehnal našim setkáním.
- Začneme otázkou, zda se již někdo z přítomných zúčastnil osobně nějaké pouti nebo zda navštívil alespoň nějaké poutní místo.

Hlavní části setkání:

1. část - přednáška:

- Co jsou poutě a jakých náboženství se týkají?

Z hlediska dějin náboženství není účast na náboženských poutích součástí pouze křesťanství, ale všech vyšších náboženství, pokud se nejedná o náboženství panteistická. Obecně lze říci, že účast na pouti předpokládá „víru“ v přítomnost božstva nebo hrdiny na určitém místě, které je s ním spojeno. Poutě směřují k místům, kde božstvo poskytlo člověku pomoc, nebo na místa památná v životě a působení božstva či zakladatele náboženství. Pout' je tedy odrazem konkrétního hledání božstva, za nímž se lidé vydávají na cestu, které zasluhuje úctu.

Na posvátných místech se k tomu účelu vyvinuly zvláštní zvyky a rituály, způsoby obětování i modlitby.

- Motivy pro vyhledávání poutních míst.

Náboženská úcta, kultovní očištění, které má odvrátit tělesnou i duševní bídu, vyprošení si duchovního či materiálního statku, ale i díkyvdání za vyslyšení prosby a za záchranu, to vše jsou motivy pro vyhledávání poutních míst.

- Poutě v židovské a křesťanské tradici.

V Izraeli putoval každý Žid mužského pohlaví po dosažení třinácti let do chrámu v Jeruzalémě, nejvyšší a jediné svatyně židovských států. Poutní žalmy, zejména žalm 121, jsou pro chování poutníků charakteristické.

³¹ Sv. Kryštof – mučedník, narozen ve 2. století v Kanaanu nebo Lykii, zemřel kolem r. 250 v Lykii. Je patronem poutníků a cestujících.

Na tradici židovského putování do jeruzalémského chrámu přímo navázaly první křesťanské pouti. Ve 2. a 3. století po Kristu to nejsou ještě poutě v pravém smyslu slova, neboť prvotní křesťané, v souladu se slovy Lukášova evangelia, nehledali Krista mezi mrtvými, ale zaměřovali své naděje k jeho novému příchodu, k nebeskému Jeruzalému.

– Konstantin Veliký a *Edikt milánský*.

Ve 4. století se situace mění. Křesťanství nejenže už není pronásledováno, ale získává dokonce podporu císařů. Konstantin I. pochopil, že už není možno dále postupovat nepřátelsky vůči šířícímu se křesťanství. Správně postřehl, že může být jednotícím prvkem, jenž by říši stmelil a upevnil. A proto v roce 313, tehdy ještě společně se svým spoluvladařem Liciniem, vydal *Edikt milánský*³², který znamenal přelom a jímž se povolovalo svobodné vyznání křesťanské víry. V té době vznikají nové kostely, mnohé z nich na „svatých místech“, tj. tam, kde žil a působil Kristus a jeho učedníci.

– Jaké byly cíle poutníků?

Císař Konstantin Veliký a jeho matka Helena³³, která byla zbožnou křesťankou, nechali postavit chrám Božího hrobu v Jeruzalémě, který záhy být považován za ústřední svatyni křesťanstva a stal se cílem početných poutníků. Kromě tohoto chrámu však vznikla v samotném Jeruzalémě i v jeho okolí řada staveb připomínajících novozákonní události. Uctíváno bylo místo nanebevstoupení Krista, Olivetská hora, jeskyně, v níž údajně učil Kristus své žáky, hrob Panny Marie či Lazarův hrob v Betánii. cílem poutníků byla rovněž hora Sinaj, kde Bůh světil Mojžíšovi desky Zákona.

Vedle biblických svatých míst navštěvovali poutníci v orientě především hroby mučedníků a světců, respektive místa, kde byly uloženy jejich ostatky.

³² Duchovně – náboženský obrat Konstantinův na počátku 4. stol. v Římě a legalizace křesťanství v podobě *Ediktu milánského* z r. 313 znamenají jeden z největších předělů v dějinách lidstva – hodnota lásky člověka k člověku a člověka k Bohu se stává programovou náplní lidstva. Až do dnešní doby je Řím a Vatikán zdrojem tohoto náboženství a nového lidství, které je stavěno před lidstvo jako velká výzva. Mnozí lidé ji nedoceňují, ale její nesmrtnost je potvrzena věřícími z celého světa, kteří každou neděli přicházejí do baziliky sv. Petra.

³³ „Svatá císařovna“ - svatá Helena. Pocházela z prostého rodu. Narodila se kolem r. 255, pravděpodobně v maloasijské Bitýnii, v městě Drepanum (později Heliopolis, dnešní severozápad Turecka). Byla půvabná a měla i jiné cenné vlastnosti, takže upoutala vysokého římského důstojníka Konstancia Chlora, který s ní i přes její nízký původ, (byla dcerou pohanského hostinského), začal žít jako s družkou. Kolem r. 280 se jim narodil syn Konstantin. Když se Konstancius Chlorus stal spolucísařem říše, opustil Helenu a ta se usadila v Trevíru. V roce 312 se stala Helena křesťankou. Poté co se Konstantin Veliký stal po svém otci augustem, vzal svou matku Helenu na vladářský dvůr a v r. 327 jí udělil titul císařovny. V křesťanském kalendáři je vzpomínána 18. srpna.

Po dobytí Jeruzaléma Araby nabyly poutě do Svaté země takového významu, že císař Karel Veliký uzavřel s kalifem Hárúnem ar-Rašidem smlouvu na ochranu poutníků směřujících do Palestiny.

Na Západě se stal svatým městem a přednostním cílem poutníků z mnoha zemí Řím s hroby početných mučedníků a především apoštolů Petra a Pavla. Město bylo doslova obklopeno věncem svatyní, v nichž byli uctíváni nejružnější světcí. Zdaleka přicházeli poutníci i do francouzského Tours k hrobu svatého Martina.

Vedle tzv. velkých dálkových poutí se už v raném středověku staly obvyklým cílem úcty věřících také hroby světců v zemích patřících kdysi k římské říši. I v severnějších oblastech západní Evropy byla navštěvována místa, kde křesťané podstoupili mučednickou smrt, častěji však jejich hroby a místa uložení ostatků.³⁴

2. část - rozhovor:

- Vyzdvihnout význam poutí pro rozvoj poutních míst.
- Zkusíme se společně zamyslet nad tím, jak důležitá byla víra pro středověké poutníky.
- Naši víru vyjadřujeme **Vyznáním víry v jediného Boha**, které říkáme jako členové církve, jejímž posláním je být „všeobecnou svátostí spásy“.

„Všechno Boží lid svým nadpřirozeným smyslem pro víru nepřestává přijímat dar Božího zjevení, stále hlouběji do něho pronikat a stále plněji z něj žít.“³⁵

Zakončení:

- V příštím setkání budeme pokračovat tím, co víme o poutích a poutnicích ve středověku.
- Závěrečná modlitba, poděkování a rozloučení.

³⁴ Moderní průzkumy dokládají starobylost mnohých svatyní. Například pod chrámem sv. Viktora v Xantenu našli archeologové místo, kde byl v pozdní antice tento mučedník uctíván. V kostele sv. Paulina v Trevíru odpočívá tělo biskupa Paulina, který zemřel v roce 358 ve vyhnanství ve Frýgii, v rakvi z cedrového dřeva, zhotovené 30 let po jeho smrti a vložené do kamenného sarkofágu zdobeného Kristovým monogramem a reliéfními scénami Prvního hříchu a Vzkříšení Lazara.

³⁵ Katechismus katolické církve 99, Praha 1995, s. 41.

3.2 Setkání druhé: Poutě a poutníci ve středověku

Úvod:

- Přivítání posluchačů, modlitba Otčenáš a modlitba k Panně Marii, ke které se poutníci často obraceli o pomoc.
- Na předchozí setkání navážeme tím, že připomeneme význam Alexandra Velikého a *Edikt milánský*, který znamenal zásadní obrat v dějinách křesťanství.

Hlavní části setkání:

1. část - přednáška:

- Císař Konstantin I.

Konstantin Veliký je zvláštní a jedinečná osoba pozdního římského císařství. Narodil se r. 283 v Naisos a vyrůstal na dvoře Diocletianově. Patřil do nobility – jeho otec v římských strukturách zaujímal významné místo, byl vojenským velitelem jednotek v Galii. Předpokládalo se, že Diocletian jmenuje svým nástupcem Konstantina. Ale když 1.5.305 Diocletian opouštěl svůj úřad, jmenoval za svého nástupce Galeria.

Konstantin se to velmi dotklo. Opustil Itálii a odešel za otcem do Galie, k římským vojskům. Po smrti otce se ujal velení římských jednotek na příštím francouzském území. R. 312 se vydal do Říma ve snaze pokořit ho a získat moc. Rozhodující bitva byla u Milvijského mostu před Římem. Konstantin měl v předvečer rozhodující bitvy s domácím římským vojskem zjevení – v duze nad mostem se objevil Kristův kříž, na němž bylo napsáno: *In hoc signo vincens (V tomto znamení zvítězíš)*. Konstantin tu bitvu skutečně vyhrál a pak celý svůj život plnil odkaz toho zjevení, Kristova znamení.

- Odkud se dovídáme o dávných poutnicích?

Nejstarší zprávy o počátcích poutí nám uchoval církevní historik Eusebios z Kaisareje³⁶. Významný je rovněž popis cest poutnice Egerie či Aetherie, která putovala koncem 4. století po Sinajském poloostrově, Egyptě a Palestině, Mezopotámii a Malé Asii.

³⁶ Eusebios z Kaisareie – biskup „Otec církevních dějin“ žijící v první polovině 4. století. Obhajoval Origena. Roku 325 na koncilu v Antiochii byl dočasně exkomunikován, později na Nikajském koncilu dostal příležitost se očistit, musel však podepsat Nikajské vyznání víry. Sepsal **O mučednících palestinských**, Církevní dějiny (Historia ecclesiastica) - vývoj církve od vzniku do roku 324, a Život Konstantinův (Vita Constantini) - souhlasil s nejvyšším postavením císaře. Pro barbarské dějiny je důležitá jeho ztracená, nicméně do značné míry rekonstruovaná Kronika (do r. 324/325), ve které latinsky pokračoval až do r. 378 Hieronymus ze Stridonu.

Zvlášť cennými prameny jsou její popisy jeruzalémské liturgie v průběhu velikonočního týdne a údaje o hrobech mučedníků v Malé Asii.

– Jací byli středověcí poutníci?

Většina poutníků byli dospělí a zdraví muži, bylo však mezi nimi i mnoho žen,³⁷ které putovaly nejen kvůli sobě, ale kvůli svým nemocným manželům a dětem.

Poutí se účastnily i děti. Někdy přiměly k účasti na pouti své příbuzné, ale jsou známy případy, že putovaly i samy, bez doprovodu dospělých³⁸.

Výbavu poutníků měli tvořit dobré boty, nezbytný byl dlouhý plášť, který chránil proti nepřízní počasí a v noci sloužil jako příkrývka. Na ochranu před sluncem a deštěm nosili poutníci klobouky se širokým okrajem a někdy od poloviny 14. století si na ně, po dosažení cíle, připevňovali poutnické odznaky. K výbavě poutníka patřila také láhev na vodu a hůl, která mu měla poskytovat oporu během cesty a měla ho chránit proti zvířatům. Od pozdního středověku pak nosívali poutníci často v jedné ruce růženec.

– Cestování bylo nebezpečné.

Na poutníky čekala cestou mnohá nebezpečí a mnozí z nich se domů už nevrátili. Zemřeli cestou vyčerpáním nebo podlehlí nějaké nemoci. Nezřídka se také stávalo, že byli během cesty přepadeni, oloupeni, zabiti nebo uneseni do otroctví.

– Jak se putovalo?

Správním poutníkem putovali pěšky se skromným vybavením. Někteří z nich putovali dokonce bosí. Jedni proto, že na boty neměli a jiní z důvodů pokání nebo pro zdůraznění své prosby. Napodobovali tak své vzory – apoštoly a učedníky na cestě do Emauz.

Ve středověku se jen málo cestovalo čtyřkolovými vozy a tento způsob dopravy využívali především staří a nemocní, kteří nemohli cestovat jiným způsobem.

Ti bohatší si mohli dovolit cestovat jako Kristus – na hřbetě osla nebo na koni³⁹. Vysoce postavené osoby používaly nosítka či vozy císařské pošty.

Během pouti se poutníci modlili, odříkávali žalmy a často se také postili.

³⁷ Například dcera britského krále Uršula (Voršila), která putovala do Říma a na zpáteční cestě byla u Kolína nad Rýnem umučena Huny, spolu s 11 tisíci pannami, které ji doprovázely (číslo 11 tisíc je však pravděpodobně chybou opisovačů, ve skutečnosti jich pravděpodobně bylo jen 11).

³⁸ Roku 1455 se konala velká dvouletá pout' k Mont Saint-Michel v Normandii, které se účastnily děti ve věku osmi, devíti, deseti i dvanácti let. Ještě předtím v roce 1212, se děti vydaly na dětskou křížovou výpravu, která však skončila tragicky.

³⁹ Jezdci byli považováni za bohaté a museli se o veškeré výlohy během cesty postarat sami.

- Krize poutnictví.

Ve 14. a 15. století se objevily první kritiky poutí ze strany učenců i teologů. Humanisté 16. století je mnohdy zesměšňovali a reformace proti nim přímo bojovala. Náboženské války navíc vedly ke zničení mnohých milostných soch, rozmetání ostatků svatých a poboření chrámů. Dálkové trasy poutí byly násilně přerušeny. Teprve po Tridentuském koncilu, který vedl k reformě v katolické církvi, dochází k renesanci poutí.

2. část - rozhovor:

- Porovnejme si, jak se cestovalo tenkrát s tím, jak se cestuje lidem dnes.
- Zkusíme se společně zamyslet nad důležitostí pokání pro každého člověka.
- Připomeňme putování Mojžíšova lidu pouští, kde jim Bůh svěřil své „Zákony“ a důležitost pokání za provinění.

„»Církev měla vždy v úctě Boží Písmo jako samo tělo Páně«; v obou nachází celý křesťanský život svou potravu a svou vlastní normu. »Světlem pro mé nohy je tvé slovo, osvěcuje moji stezku« (Ž 119,105).“⁴⁰

Zakončení:

- V následujících čtyřech setkáních budeme pokračovat tím, jak se poutě dělili podle cílů.
- Závěrečná modlitba, poděkování a rozloučení.

3.3 Setkání třetí: Poutě k hrobům světců

Úvod:

- Přivítání posluchačů modlitba Otčenáš a modlitba k sv. Martinovi,⁴¹ aby požehnal našim setkáním.

⁴⁰ *Katechismus katolické církve*, Praha 1995, s. 50.

⁴¹ Sv. Martin z Toursu – biskup, narozen kolem roku 316 v Sabarii, zemřel 8. 11. 397 v Candes u Tours. Podle legendy, ještě jako voják, daroval půl svého pláště žebrákovi. Po této události měl vidění, v němž se mu zjevil Kristus oděný půlkou jeho pláště. Po tomto zážitku se dal pokřtít a ukončil vojenskou službu. Je patron cestujících.

- Připomeneme si, jak nebezpečné bylo středověké putování a jaké přinášelo obtíže.
- Krátce se zamyslíme nad tím, jak jsme mnohdy pohodlní my dnes, když máme něco vykonat.

Hlavní části setkání:

1. část - přednáška:

- Kam vedly první cesty poutníků?

Již od 4. století vedly cesty poutníků nejen k hrobům⁴² mučedníků, ale i významných duchovních, zpravidla biskupů či opatů, kteří zemřeli v pověsti svatosti. K prvním takto uctívaným osobnostem patřili např. již zmíněný sv. Martin v Tours a sv. Ambrož v Miláně a postupně přibývali další. Irové si např. vypěstovali vztah k sv. Patrikovi, Němci k Bonifácovi, Angličané k Tomáši Becketovi, Norové k Olafovi, Maďaři ke Štěpánovi, Švýcaři k bratru Klausovi, Češi k Václavovi. Toto uctívání pak sehrálo velkou roli pro vytváření vědomí sounáležitosti, jež přesahovalo jednotlivé regiony.

- Převozy svatých ostatků.

Významnou událostí byly rovněž převozy ostatků (translatio). Důvodem pro to mohla být snaha ochránit ostatky před zneuctěním v době nepřátelských vpádů, ale i touha zbožných věřících poskytnout jim důstojnější uložení. V takových případech se přenesení ostatků stávalo nákladně inscenovaným procesím. V dobových zprávách jsou obvykle připojeny informace o mnoha zázracích, aby se zvýraznilo působení ostatků.

- Poutníci do Palestiny a Jeruzaléma.

Palestina a Jeruzalém, tedy místa, kde Ježíš učil, trpěl, kde zemřel a vstal z mrtvých, jsou svátými místy už od počátku církve. Poutníci, kteří sem putovali, byli cestou ohrožováni piráty a bandity. Ve 12. a 13. století zde křižáci prosadili svou politickou a vojenskou moc a poutníci sem v té době mohli putovat zcela nerušeně. V roce 1291 však

⁴² Raně středověký hrob světce měl na rozdíl od pozdně antické křesťanské tradice podobu zděné podzemní hrobky zakryté kamennou deskou. Nad místem pohřbu stál obvykle hlavní oltář kostela. Mnohdy byl hrob umístěn uprostřed krypty podkovovitého půdorysu s ochozem. Ve vrcholu pohřební komory bývalo okénko s mřížkou, takzvaná fenestella, jímž se dalo nahlížet dovnitř. Předměty, především kusy tkaniny zvané brandeum, které se měly stát dotýkanými relikviemi, bylo možné vsunout mřížkou dovnitř a uvést je tak do kontaktu se stěnami hrobu.

museli křižáci opustit své poslední opěrné body ve Svaté zemi a putovat do Jeruzaléma bylo opět velmi obtížné a nebezpečné. Z tohoto vývoje pak těžila poutní místa v Evropě.

- Poutníci do Říma a „Svatý rok“.

Řím platil za svaté město. K věčnému odpočinku tu byli uloženi ti nejpřednější z apoštolů, svatý Petr a Pavel, stejně jako nesčetní mučedníci.

Papež Bonifác VIII. Prohlásil rok 1300 za „Svatý rok“. Poutníkům do Říma byly toho roku přislíbeny zvláštní milosti. „Svaté roky“ pak následovaly nejprve po padesáti letech a později po pětadvaceti. Z mimořádných příčin se „Svatý rok“ vyhlášoval i častěji.

- Poutníci do Santiaga de Compostela.

Třetí „velká pout“ vedla do Santiaga de Compostela, kde je uctíván Jakub Starší a podle tradice jde o prvního apoštola, který se stal mučedníkem. Od přelomu tisíciletí přicházelo do Santiaga de Compostela stále více poutníků zblízka i z daleka. Ve 12. století se pak definitivně ustálily čtyři hlavní trasy, po nichž se poutníci z celé Evropy ubírali napříč Francií do Španělska k apoštolovu hrobu. Hlavními zastávkami na těchto trasách byla další významná poutní místa.

2. část - rozhovor:

- Vyzdvihneme skutečnost, že prvními cíli poutníků byla místa spojená s Ježíšem Kristem a s apoštoly.
- O působení apoštolů vypráví novozákonní kniha – *Skutky apoštolů*.
- Co se dovidáme ze *Skutků apoštolů* a jaká křesťanská ponaučení nám tato kniha přináší?

„Výklad inspirovaných knih Písma musí především soustředit pozornost na to, co chce Bůh prostřednictvím svatých autorů (či svatopisců) zjevit k naší spáse. »Co je dílem ducha, nelze plně chápat leč pod vlivem Ducha.«⁴³

Zakončení:

- V příštím setkání si řekneme něco o poutích k relikviím.

⁴³ Katechismus katolické církve, Praha 1995, s. 49.

- Závěrečná modlitba, poděkování a rozloučení

3.4 Setkání čtvrté: Poutě k relikviím

Úvod:

- Přivítání posluchačů modlitba Otčenáš a modlitba k sv. Vítovi,⁴⁴ aby požehnal našim setkáním.
- Připomeneme si, že právě Kristus, který se za nás obětoval a zemřel na kříži a později apoštolové, byli prvními mučedníky církve.

Hlavní části setkání:

1. část - přednáška:

- Uctívání relikvií.

Počátkem 8. století se nejvýraznějším projevem zbožnosti stává uctívání relikvií⁴⁵. Ostatky svatých jsou rozdělovány na malé části a rozptýleny se dostávají na mnohá místa. Církevní představitelé i panovníci usilují o získání co největšího počtu relikvií, aby tím zajistili účinnou přimluvu na nebesích a zvýšily význam chrámů v místě svých sídel⁴⁶.

- Relikviáře – schránky na uložení svatých ostatků.

Ostatky se zacházelo s velikou úctou a byly uchovávány v umělecky nádherně provedených relikviářích, jež se zpravidla umísťovaly za oltářem. V těchto relikviářích se ostatky také nosily při procesích. Jedním z nejstarších dochovaných relikviářů, je relikviář

⁴⁴ Sv. Vít – dítě, mučedník, narozen kolem roku 297 na Sicílii, zemřel kolem roku 304 v Římě, v Itálii. Podle legendy, se vzepřel svému pohanskému otci a odmítl zapřít víru v Boha, ke které byl tajně vychován svojí kojnou a vychovatelem. Společně pak všichni tři uprchli do Lucany v dolní Itálii. Byli však zanedlouho odhaleni a předvedeni před císaře Diokleciána, který je dal popravit. Sv. Vít patří mezi uznávané pomocníky v nouzi. V pražské katedrále sv. Víta je jako relikvie uchovávána jeho paže.

⁴⁵ Relikvie byly kosti mučedníků a věrozvěstů nebo předměty, které byly pokládány za posvěcené proto, že se jich dotkl Ježíš nebo někdo svatý.

⁴⁶ Tak se například dostaly do Prahy ostatky sv. Víta a později za Karla IV., také ostatky burgundského krále Zikmunda.

sv. Foy ve francouzském Conques, relikviář sv. biskupa Heriberta⁴⁷ v Kolíně – Deutzu nebo relikviář sv. Tří králů⁴⁸ v Kolíně nad Rýnem.

- Neuctívanější relikvie.

Neuctívanějšími relikviemi byly předměty, které měly přímý vztah ke Kristu nebo Panně Marii. Známé jsou například Kristovo roucho v Trevíru, Turínské plátno⁴⁹, šat Panny Marie nebo Ježíškovy plenky.

Pak to také byly symbolické odkazy mučednictví, např. hřeb či tříska z Kristova kříže. Za relikvie byly také považovány předměty se zázračnou mocí a jejich drahocennost byla ohodnocena určitými odpustky. S množstvím uctívaných předmětů a odpustků, které poutník mohl získat, rostla také atraktivita poutních míst⁵⁰.

- Poutě ke Svaté krvi.

V důsledku eucharistické úcty se konaly také poutě ke Kristově krvi. Ta byla uložena v relikviářích, případně jí byly potřísněné svaté hostie nebo textilie. Takové pouti se například konaly v italském Orvietu, v německém Andechs, v Neukirchenu či Walldürnu.

2. část - rozhovor:

- Otázka k posluchačům, jestli znají nějaké místo u nás nebo v zahraničí, kde jsou uloženy svaté relikvie a případně jestli ho navštívili. A necháme je o tom hovořit.
- Připomeneme, že za nejsvětější jsou považovány předměty, které se vztahují k Ježíši Kristu nebo k Panně Marii.
- Proč je pro nás nejdražší právě to, co je spojeno s Ježíšem Kristem? A proč je jednorozený Boží Syn středem našeho života?

⁴⁷ Heribert – arcibiskup, narozen kolem roku 970 ve Wormsu, v Německu, zemřel 16. 3. 1021 v Kolíně, Severní Porýní – Vestfálsko, je patronem Deutz. Relikviář je zlatá schránka zhotovená neznámými mistry pocházející z let mezi 1166 a 1170. Na relikviáři jsou vyobrazeny scény popisující život sv. Heriberta. Roku 1147 se konalo slavnostní vyzdvižení ostatků a v roce 1180 byly ostatky přeneseny do tohoto relikviáře.

⁴⁸ Tří králové – patroni Kolína; cestujících, poutníků; kožešníků; proti nečasu. Připomínáme si je 6. ledna, kdy církev slaví „Zjevení Páně“. Jejich domnělé ostatky jsou uloženy ve zlatém relikviáři v kolínském dómu společně s ostatky Felixe, Nabora a Řehoře ze Spoleta. Relikviář je překrásná práce a pochází z dílny Mikuláše z Verdunu.

⁴⁹ Jde o tkaninu, do které bylo zabaleno mrtvé Kristovo tělo při pohřbu.

⁵⁰ Příkladem může být hora Andechs a chrámový poklad v Cáchách, ale i sbírka relikvií, které shromáždil císař Karel IV. v Praze a na hradě Karlštejně.

„Vždyť tvor se bez Stvořitele ztrácí.« To vysvětluje, proč se věřící cítí podněcováni Kristovou láskou k tomu, aby přinášeli světlo živého Boha těm, kteří ho neznají nebo odmítají.⁵¹

„Podle víry křesťanů byl tento svět »stvořen a je udržován Stvořitelovou láskou«; tento svět »sice upadl do otroctví hříchu, ale ukřižovaný a zmrtvýchvstalý Kristus, jenž zničil moc Zlého, je osvobodil...«⁵²

Zakončení:

- V příštím setkání si řekneme něco o milostných sochách a obrazech.
- Závěrečná modlitba, poděkování a rozloučení.

3.5 Setkání páté: Milostné obrazy a sochy

Úvod:

- Přivítání posluchačů modlitba Otčenáš a modlitba k Duchu svatému,⁵³ aby požehnal našim setkáním.
- Připomeňme si, co jsou relikviáře a k čemu slouží.
- Krátké zamyšlení nad opravdovostí naší víry. Mnozí svatí, kteří následovali Krista a nezřídka pro víru přinesli i oběť nejvyšší, nám v tomto mohou být příkladem.

Hlavní části setkání:

1. část - přednáška:

- Milostné obrazy a sochy.

Kroky poutníků také vedly na místa, kde byly milostné obrazy a sochy. Od 11. století vzrůstá na Západě úcta k Panně Marii. Množí se kostely, které jsou jí zasvěceny a centrem toho kultu je prakticky vždy její milostná socha nebo obraz. Milostné se jím říká proto, že

⁵¹ *Katechismus katolické církve* 49, Praha 1995, s.30.

⁵² *Katechismus katolické církve* 421, Praha 1995, s.115.

⁵³ Sv. Martin z Toursu – biskup, narozen kolem roku 316 v Sabarii, zemřel 8. 11. 397 v Candes u Tours. Podle legendy, ještě jako voják, daroval půl svého pláště žebrákovi. Po této události měl vidění, v němž se mu zjevil Kristus oděný půlkou jeho pláště. Po tomto zážitku se dal pokřtít a ukončil vojenskou službu. Je patron cestujících.

jim jsou připisovány zázračné účinky (uzdravení, záchrana života, úrody, narození potomka apod.). Podle chápání katolické církve však nepůsobí tyto zázraky samotné obrazy nebo sochy, ale osoby, které zobrazují⁵⁴.

Pokud jde o obrazy jiných světců, tak od 13. století se rozšířili poutě ke sv. Anně, matce Panny Marie. Její obrazy vznikaly v souvislosti s diskusemi o Neposkvrněném početí Panny Marie. Poutní hnutí k těmto obrazů posílilo i ustanovení svátku této svěťice papežem Řehořem XIII.

Od 14. století je doloženo také oblékání milostných soch. Sochy měly svá roucha, do kterých bývaly oblékány při slavnostních příležitostech. Jednalo se většinou o dary z vděčnosti. Některá roucha byla velice skvostná a drahá.

– Rozdíly východního a západního chápání.

Východní církve teoreticky považuje za zázračnou nejen původní mariánskou ikonu, určitým způsobem zhotovenou a v souladu s tím pojmenovanou, ale také kteroukoliv mariánskou ikonu, vystavenou v libovolném kostele a odpovídajícím způsobem označenou. Obě se mohou těšit stejné úctě. Naproti tomu náboženské obrazy či sochy na Západě jsou cílem poutí, které často začaly náhodně a jsou otázkou zvyku.

– Různé podoby Panny Marie.

Nejstarší sochy zpodobňují Matku Boží na trůně, s Ježíškem na kolenou. Ty mladší většinou představují stojící postavu mladistvé, spanilé matky. Někdy se stávalo, že trůnící Panna Maria z 12. století byla nahrazena krátce před polovinou 14. století stojící postavou Matky Boží s děťátkem. Bylo to způsobenou změnou vžitě představy o Matce Boží. Vznešeně trůnící Pannu Marii vystřídala Panna Maria vysloveně líbezná a krásná.

Pokud jde o piety, ty nejstarší jsou doloženy teprve v letech 1280-1300 a staly se cílem poutí až někdy kolem roku 1350.

⁵⁴ Je třeba rozlišovat mezi ikonou východní církve, která je považována za zpřítomněnou osobu svěťce, a proto je uctívána, a západním obrazem, který nebyl vytvořen jako posvátný, a tedy hodný uctívání, ale vznikl a začal být uctíván shodou různých okolností.

- Poutě ke sv. Kříži.

Zmiňme jen krátce, že se konaly také poutě ke sv. Kříži. Ty byly poměrně vzácné a jejich cílem nebyly relikvie Kristova kříže, ale krucifixy⁵⁵.

- Poutě k Nejsvětější Trojici.

V poreformačním období, se teologie stala spekulativnější a objevily se i poutě k Nejsvětější Trojici. Obtížně sdělitelné tajemství Nejsvětější Trojice bylo ozřejmováno pomocí spektakulární barokní inscenace, která byla ještě podtržena symbolickou oltární architekturou. Častým jevem také bývalo, že zobrazení Nejsvětější Trojice bylo spojováno s Korunováním Panny Marie.

- Poutě ke kopiím devocionálií.

Jistou zvláštností jsou ještě tzv. poutě ke kopiím devocionálií. Jednalo se o poutě ke kopiím milostných obrazů, jejichž podobnost s originálem byla mnohdy jen přibližná. Muselo být však zaručeno, že tato kopie ikonograficky zhruba odpovídá prvotnímu obrazu a nějakým způsobem s ním souvisí. Souvislost pak bývala zpravidla vyjádřena v názvu poutě.

2. část - rozhovor:

- Otázka k posluchačům jestli někdo zná nějakou milostnou sochu nebo obraz, o které by nám chtěl něco říct.
- Kromě Krista a Panny Marie byla zobrazována také Nejsvětější Trojice.
- Jak kdo chápe Nejsvětější Trojici a jaký k ní máme mít vztah?
- Tajemství Nejsvětější Trojice nám bylo zjeveno Kristem, aby každá společnost na zemi (rodina, církve) byla nějakým způsobem odleskem společenství tří božských osob.
- Na závěr si připomeňme trinitární vyznání víry.

„Toto je však katolická víra, že uctíváme jednoho Boha v Trojici a Trojici v jednotě, aniž bychom směřovali osoby či rozlučovali podstatu: jiná je totiž osoba Otce, jiná Syna, jiná Ducha svatého; jediné je však božství, rovná sláva a stejná věčná velebnost Otce a Syna a Ducha svatého.“⁵⁶

⁵⁵ Nejznámějším příkladem je pouť k Volto Santo v Lucce.

⁵⁶ *Katechismus katolické církve*, Praha 1995, s. 81.

„Přijměme vyznání své víry, která dává život, jako v den křtu, kdy byl celý náš život podřízen »pravidlu nauky« (Řím 6,17). Modlit se s vírou »Věřím v Boha« znamená vstupovat do společenství s bohem Otcem, Synem a Duchem svatým a také s celou církví, jež nám víru předává a v jejímž lůně věříme.“⁵⁷

Zakončení:

- V příštím setkání se budeme věnovat místům nebeských zjevení.
- Závěrečná modlitba, poděkování a rozloučení.

3.6. Setkání šesté: Místa nebeských zjevení

Úvod:

- Přivítání posluchačů modlitba Otčenáš a modlitba k svatému Mikuláši,⁵⁸ aby požehnal našim setkáním.
- Připomeneme si nějaké milostné sochy či obrazy o kterých byla řeč v minulém setkání.

Hlavní části setkání:

1. část - přednáška:

- Poutě k místům nebeským zjevení.

Vedle poutí ke kultovním obrazům existuje také stará tradice poutí k místům zjevení archandělů, Krista, Panny Marie či světců. Do této skupiny patří především svatyně Monte Gargano – Michaelova jeskyně. Toto poutní místo patří k nejstarším svatyním nejen v Itálii, ale i na celém světě. Kostel ve skále byl vybudován biskupem Vavřincem ze Siponta koncem 5. století. Podle legendy se zde 8. května 495 zjevil archanděl Michael několika pastýřům.

Se zjevením archanděla Michaela je také spojené slavné opatství Mont-Saint-Michel, na atlantické pobřeží v Normandii, které bylo jedno z nejvýznamnějších Michaelových

⁵⁷ Katechismus katolické církve, Praha 1995, s. 30.

⁵⁸ Sv. Mikuláš tam Myry – biskup, narozen někdy mezi roky 280-286 v Patrasu, Řecko. Zemřel 6. 12. mezi roky 345-351 v Myře, dnes Demre, Turecko. Sv. Mikuláš byl světec mučedník, přítel dětí, patron poutníků a cestujících, zajatců i pomocník v nouzi.

poutních míst ve středověku. Vzniklo v roce 709 za biskupa Auberta, který měl vizi, v níž spatřil Michaela na skále v Atlantiku.

Michaelova památka se slaví od 5. Století 29. září a je jen málo církevních postav s tolika patronáty jako má archanděl Michael.

- Místa spojená se zjevením Panny Marie.

Míst spojovaných se zjevením Panny Marie je velmi mnoho. Mezi známá mariánská poutní místa patří například Santa Maria Maggiore v Římě, Le Puy-en-Velay ve Francii nebo kostel navštívení Panny Marie v Bildeinu. Z těch novodobých jsou to Lurdy nebo Fatima.

Také milostné obrazy na sebe mohou upozornit formou zjevení. To je případ často se opakujících legend o mariánských obrazech zavěšených na stromě.

- Zjevení světců.

Příkladem pouti související se zjevením světců může být například Vierzehnheiligen. Syn klášterního ovčáka, kterého život v samotě mezi nevinnými zvířaty předurčoval k čistotě a cudnosti, měl 28. 6. 1446 vidění, ve kterém se mu zjevilo nahé dítě, které bylo obklopeno dalšími čtrnácti dětmi. Ti se prohlásili za Ježíška a jeho čtrnáct pomocníků v nouzi a projevili přání mít zde společnou kapli. Když se pak udály i další zázraky, nikdo o jeho vidění nepochyboval. V roce 1448 došlo k vysvěcení oltáře a roku 1456 byla stavba dokončena. V 17. století proud poutníků narostl tak, že bylo nutné postavit zde větší kostel.

- Andělské vysvěcení.

Zásah nebeských mocností se může také projevit v tzv. andělském vysvěcení. Legendy vzniknuvší kolem andělského vysvěcení, se většinou týkají chrámů, které z náboženského hlediska přesahují význam biskupské katedrály, jíž jsou právně podřízené. Před konsekrací vykonanou Kristem či andělem se totiž musí sklonit hierarchie církevní i světská. Příkladem takových poutních míst jsou Einsiedeln, Le Puy-en-Velay, podobná tradice existuje také v Andechsu nebo Augsburgu.

2. část - rozhovor:

- Jakým způsobem se zjevoval Bůh ve Starém zákoně.
- Nejčtetnější z nebeských zjevení jsou zjevení Krista a Panny Marie.

- Otázka k posluchačům, zda někdo zná nějaký příběh týkající se nebeských zjevení a jestli nás s ním může seznámit?
- Posouzení „pravosti“ zjevení přísluší učitelskému úřadu církve.
- Zdůrazníme panující jednotu mezi Starým a Novým zákonem.
- Křtem svatým se nám odpouští dědičný hřích, stáváme se dítkami nebeského Otce, členy katolické církve a dědici nebe.

„Bůh naší víry se zjevil jako ten, který je; a dal se poznat jako »plný slitování a milostivý« (Ex 34,6). Samo jeho bytí je pravda a láska.“⁵⁹

„Vtělení Božího Syna zjevuje, že Bůh je věčný Otec a že Syn je soupodstatný s Otcem, totiž že je v něm a s ním jediný Bůh.“⁶⁰

Zakončení:

- V příštím setkání se budeme věnovat mariánským poutím.
- Závěrečná modlitba, poděkování a rozloučení.

3.7 Setkání sedmé: Mariánské poutě

Úvod:

- Přivítání posluchačů modlitba Otčenáš a modlitba k Panně Marii, aby požehnala našim setkáním.
- Krátce si připomene důležitou jednotu mezi oběma Zákony a to, že Bůh se nám v dějinách spásy zjevil ve Trojici, jako Otec, Syn a Duch svatý.

⁵⁹ *Katechismus katolické církve*, Praha 1995, s. 73.

⁶⁰ *Katechismus katolické církve*, Praha 1995, s. 80.

Hlavní části setkání:

1. část - přednáška:

- Mariánské poutě a období baroka.

Zatímco ve středověku putovali poutníci většinou na místa velmi vzdálená, v době baroka vzniká v Evropě hustá síť poutních míst, kde jsou uctívány především milostné mariánské obrazy a sochy.

Důležitým podnětem k rozvoji mariánských poutí se stalo vítězství nad Turky v bitvě u Lepanta⁶¹.

- Panna Maria – ochránkyně trpících.

V mnoha oblastech sužovaných válkami se lidé utíkali k Panně Marii jako k ochránkyni před nepřátelskými vpády. To byl hlavní důvod, proč nabývaly na významu pouti, které směřovaly do belgického Halu nebo Montaigu, do polské Čenstochové, či do německého Pasova. Jedním z nejvýznamnějších mariánských poutních míst se však stalo, Loreto⁶² v Itálii. Po jeho vzoru pak vznikaly loretánské kaple⁶³ v mnoha evropských zemích.

- Jaká byla situace v Čechách?

České baroko bylo velmi konzervativní a nepokoušelo se budovat nový režim. Jeho úmyslem bylo navrátit zemi pravé víře otců. Představa barokních patriotů byla taková, že Čechy jsou velmi starým křesťanským územím, jehož symboly a ochránci jsou svatý Václav a svatá Ludmila.

Zásluhou jezuitů dochází k tomu, že v poslední čtvrtině 16. století byly obnoveny poutě k staroboleslavskému paládiu země České. Což je drobný mariánský reliéf, který dle legendy dala zhotovit sv. Ludmila a jenž je spojovaný se zemským patronem sv. Václavem.

⁶¹ K bitvě u Lepanta došlo 7. října 1571. Papežské státy, Benátská republika, Španělsko a další zde porazili v rozhodující námořní bitvě osmanské Turky. Vojskům Svaté ligy velel šestadvacetiletý don Juan d'Austria - nemanželský syn císaře Karla V.

⁶² V roce 1263 padla Svatá země do rukou islámu a dóm v Nazaretu byl zbořen. Podle legendy však příbytek Svaté rodiny zkáze unikl. Byl zázračně přenesen anděly nejprve do Dalmácie. 10. 5. 1291 postavili andělé dům v Trsatu nad Rjekou, odkud v noci na 12. prosince zmizel a objevil se na pobřeží Jaderského moře.

⁶³ Také na českém území bylo v 17. a počátkem 18. století postupně zbudováno na pět desítek loret. Nejstarší dochovaná stojí v Hájku nedaleko Unhoště, další loretý se nacházejí např. v Brně, Kosmonosech, Praze na Hradčanech, Rumburku, Římově, Slaném či Starém Hroznavě. Nejstarší a nejvýznamnější loreta na Moravě stávala v Mikulově, v roce 1784 ji však zničil požár.

Po bitvě na Bílé hoře v roce 1620 začínají pouti k Panně Marii Vítězné. Nejvýznamnějším poutním místem se však stává Svatá Hora u Příbrami, kam přicházejí početní poutníci nejen z Čech, ale i z Bavorska a dalších zemí. Sošku Panny Marie Svatohorské s Ježíškem v nádherném stříbrném oltáři prý vyřezal v polovině 14. století sám první český arcibiskup Arnošt z Pardubic.

- Mariánské poutě v 19. století.

V 19. století se forma mariánských poutí změnila. Tradiční obraz milostné Matky Boží, s výjimkou některých vyobrazení Srdce Panny Marie, ustoupil do pozadí. Vlivem racionalismu a osvícenství se stává klíčové to, jak Matka boží během své pozemské pouti skutečně vypadala. Dosavadní ikonograficky typizovaná vyobrazení však na takovou otázku nedokázala odpovědět. Díky tomu vzniklo především ve Francii několik velkých a významných poutních míst, na nichž se Panna Maria zjevila dětem, a milostný obraz, jenž byl zhotovený podle výpovědí vizionářů, zdánlivě na tuto otázku odpovídal. I tyto sochy jsou ale svázány se západní tradicí uctívání Panny Marie, ať už se jedná o La Salette, Lurdy nebo Fatimu.

2. část - rozhovor:

- Četnost a obliba mariánských poutí potvrzuje význam Panny Marie v dějinách spásy.
- Pannu Marii si Bůh vyvolil mezi všemi ženami, aby se stala matkou Ježíše Krista. Její panenství je znamením její víry, kterou neoslabila žádná pochybnost. Odevzdala se dobrovolně a bezvýhradně Boží vůli.
- Modlíme se k Panně Marii? Jaký k ní máme osobní vztah?
- Důvěřujeme Bohu jako ona a snažíme se vyhýbat hříchu?

„Z Evina potomstva Bůh vyvolil Pannu Marii, aby byla matkou jeho Syna. Jako »plná milosti« je »nejvznešenějším plodem vykoupení«: od prvního okamžiku svého početí je zcela uchráněna poskvrny prvotního hříchu a během svého života se nedopustila žádného osobního hříchu.“⁶⁴

„Maria je opravdu »Matka Boží«, protože je matkou vtěleného věčného Božího Syna, který je sám Bohem.“⁶⁵

⁶⁴ *Katechismus katolické církve* 508, Zvon, Praha 1995, s. 137.

⁶⁵ *Katechismus katolické církve* 509, Zvon, Praha 1995, s. 137.

„Panna Maria »ze svobodné víry a poslušnosti spolupracovala na lidské spáse«. Vyslovila své »fiat« »jménem celého lidského rodu«: svou poslušností se stala novou Evou, matkou živých.“⁶⁶

Zakončení:

- Příští setkání bude již o Svatojakubské pouti.
- Závěrečná modlitba, poděkování a rozloučení.

3.8. Setkání osmé: Svatojakubská pouť

Úvod:

- Přivítání posluchačů modlitba Otčenáš a modlitba k sv. Jakubovi, aby požehnala našim setkáním.
- Krátce si připomene oblibu mariánských poutí, Pannu Mariu „Bohorodičku“ a její význam v dějinách spásy.

Hlavní části setkání:

1. část - přednáška:

- Kam vede Svatojakubská pouť a kdo byl svatý Jakub?

Svatojakubská pouť mezi tři největší poutě středověku. Jejím cílem je hrob svatého Jakuba, který se údajně nalézá v galicijském městě Santiago de Compostela.

Svatý Jakub Starší (Santiago), který se tak nazývá pro rozlišení od apoštola Jakuba Mladšího⁶⁷. Byl synem rybáře Zebedea a Salome. Jeho bratrem byl Jan, rovněž apoštol, který je podle starokřesťanské tradice autorem čtvrtého evangelia. Spolu s Petrem a Janem patřil Jakub ke Kristovým oblíbeným učedníkům. Pro jejich bouřlivý temperament dal Ježíš oběma bratřím, Jakubovi a Janovi, mnohoznačné přízvisko „synové hromu“.

⁶⁶ *Katechismus katolické církve* 511, Zvon, Praha 1995, s. 137.

⁶⁷ V NZ je Jakubů hned několik. Jakub, syn Zebedeův (Santiago), který patřil spolu s bratrem Janem k prvním Ježíšovým učedníkům. Jakub syn Alfeův, který také patřil ke dvanácti apoštolům a mohl být snad bratrem evangelisty Matouše. A Jakub Ježíšův bratr, který se stal učedníkem až po Ježíšově smrti a vzkříšení a byl pak vedoucí osobností jeruzalémských křesťanů.

- Kde svatý Jakub působil jako apoštol?

Legenda o španělské misii se začala šířit od 6. století a jeho hrob byl nalezen až ve století devátém. Křesťanské spisy z prvních pěti staletí se zmiňují o Jakobově kázání v Judeji a v Samařsku mezi Židy a až na přelomu 6. a 7. století se objevuje „*Breviarium Apostolorum*“, kde je uvedeno, že kázal ve Španělsku a v Okcidentu.

- Jak a kdy svatý Jakub zemřel?

Kolem Velikonoc roku 44 zatkli apoštola vojáci Heroda Agrippy I. a sťali ho na příkaz krále mečem⁶⁸. (Bible se zmiňuje o jeho smrti; je to konkrétní a dobře datovatelná zpráva.)⁶⁹ Jakub byl prvním z Kristových apoštolů, který podstoupil mučednickou smrt.

- Trasy, jimiž lze putovat do Santiaga de Compostela.

Do Santiaga de Compostela lze putovat po několika různých trasách: Tradiční Francouzská cesta (Camino Francés) vede z Francie přes Pyreneje, pak vnitrozemskými náhorními rovinami přes města Burgos a León a měří kolem 800 km. Od jihu ze Sevilly se jde po tzv. Stříbrné cestě (Camino de la Plata), která je dlouhá asi 1000 km. Severní cestou (Camino Norte) je nazývána trasa kopírující pobřeží Atlantského oceánu a Trase z Porta se říká Portugalská cesta (Camino Portugués). Historicky nejpůvodnější je však tzv. Primitivní cesta (Camino Primitivo), která je nejstarší a vede vnitrozemím přes starobylá města Oviedo a Lugo. Existuje také Anglická cesta a ještě některé další.

- Co vlastně znamená vydat se na pouť?

Jsme poutníci na zemi, celý náš život je cestou, hledáním, které nikdy nekončí. Putujeme jedním směrem, k plnosti života, k věčnosti k setkání s Bohem. „Nepokojné je srdce naše, dokud nespočine v Tobě.“⁷⁰

Pouť je jakousi přesnou paralelou životní pouti. Stejně tak na této cestě člověk prochází pouští, kdy ho vše bolí, puchýře ztěžují cestu, slunce pálí, déšť neustává. Určitou chvíli trvá, než se člověk sžije s cestou, jejím tempem i principem. Pak teprve nastává to pravé očištění – prožití naplno. A až na konci, u samotného cíle člověk pochopí, že nejdůležitější pro něho byla ta cesta, ne dosažení cíle.

⁶⁸ Byl sťat zřejmě v r. 44.

⁶⁹ „V té době král Herodes krutě zasáhl proti některým bratřím. Mečem dal popravit Jakuba, bratra Janova...“ (Sk 12,1-2).

⁷⁰ Výrok sv. Augustina.

- Koho lze cestou potkat?

Lze se tu setkat s lidmi mnoha národností, s lidmi nejrůznějšího věku i zájmů. Vedle duchovně motivovaných poutníků jsou zde také turisté, různí dobrodruhoví a podivíni. Dají se tu potkat organizované skupiny i poutníci samotáři, chodí sem lidé různé víry i lidé bez vyznání.

Nicméně i takto různorodá směsice tvoří pomyslné společenství poutníků, kteří jsou spojeni touto „Cestou“. Vedeni žlutými šipkami a poznávající se podle odznaku mušle, všichni putují se svým příběhem k jednomu cíli.

2. část - rozhovor:

- Pout' je hodně o setkávání. Lidé se tu setkávají Bohem i sami navzájem.
- Jako lidé i jako křesťané toužíme po setkávání s Bohem. Co nám taková setkávání přináší?
- Pout' je pro nás příležitostí, abychom vyšli ze svého stereotypu, ze svého společenství i ze svého bezpečí a šli navštívit ty druhé – své bližní.
- Jaký má být náš vztah k bližním? Čím se řídí?

„Bůh »stvořil z jednoho člověka celé lidské pokolení a dal mu bydlet všude na zemském povrchu. Předem stanovil časová období a položil hranice lidským sídlům. A to proto, aby hledali boha, zdali by se ho snad nějak mohli dohmatat a nalézt ho. Vždyť od nikoho z nás není daleko. V něm totiž žijeme, hýbáme se a jsme« (Sk 17,26-28).⁷¹

„Člověk je svou přirozeností i svým povoláním náboženská bytost. Protože člověk pochází od Boha a jde k Bohu, nežije plně lidským životem, neprožívá-li svobodně svůj vztah k Bohu.⁷²

„»Mistře, co dobrého mám udělat, abych dosáhl věčného života?« »Chceš-li vejít do života, zachovávej přikázání« (Mt 19,16-17).⁷³

⁷¹ Katechismus katolické církve, Praha 1995, s. 26.

⁷² Katechismus katolické církve, Praha 1995, s. 30.

⁷³ Katechismus katolické církve, Praha 1995, s. 515.

Zakončení:

- V příštím setkání si něco řekneme o historii tohoto poutního místa.
- Závěrečná modlitba, poděkování a rozloučení.

3.9 Setkání deváté: Historie poutního místa

Úvod:

- Přivítání posluchačů modlitba Otčenáš a modlitba k sv. Dominikovi⁷⁴, aby požehnala našim setkáním.
- Připomeneme si důležitost společenství a pravidla, která Bůh stanovil v Desateru.

Hlavní části setkání:

1. část - přednáška:

- Do Španělska se křesťanství dostalo díky Římanům.

Až do Španělska kdysi vedly římské silnice, neboť Římané potřebovali španělské zlato a důmyslnými vodními kanály zničili celé hory, aby je vytěžili. Ale také sem přinesli zprávu, že se v daleké Palestině narodil Bůh.

- Jak se dostaly ostatky sv. Jakuba do Španělska.

Po Jakubově smrti odvezli jeho následovníci apoštolovo mrtvé tělo do Jaffy a odtud se nechali vést prozřetelností. Legenda praví, že na území královny Lupy, poblíž Padrónu v západní Galicii, se vylodili dva palestínští uprchlíci. Měli s sebou rozkládající se bezhlavé tělo křesťanského mučedníka a žádali o svolení ho pohřbít. Poslušná královna poslala ony dva uprchlíky k římskému místodržícímu, který je bezodkladně vsadil do žaláře. Ještě než však Římané mohli Jakubovy učedníky zabít, osvobodil je anděl a zanesl je zpět ke královně. Ta pod dojmem tohoto a dalších zázraků nakonec přestoupila na křesťanství. Santiago byl pohřben a nad jeho hrobem bylo vztyčeno malé mauzoleum, aby

⁷⁴ Mnich Domingo García (1019-1109), postavil sám kamenný most, pak útulek pro poutníky a špitál. Postupně kolem sebe vytvořil bratrstvo, postavil kostel, vykácel les a postavil 30 km nové cesty z Nájery až do Redecilly a zasloužil se o sídlení kraje. Dostal přezdívku Santo Domingo de la Calzada – sv. Dominik ze silnice. Sv. Dominik zemřel v devadesáti letech a Bratrstvo sv. Dominika existuje dodnes a stará se o poutníky.

hrob označovalo (jeho ostatky jsou nyní pod hlavním oltářem katedrály v Santiagu de Compostela).

Existuje však také pověst méně poetická. Vypravuje o tom, že mučednickovy ostatky byly kolem roku 70 přeneseny na Sinaj, kde byl postaven klášter sv. Jakuba⁷⁵. Před Saracény byly Jakubovy ostatky zachráněny a v 8. století byly přeneseny do Španělska. K jejich uchování byl v Galicii postaven kostel sv. Jakuba.

- Objevení apoštolova hrobu v 9. století.

Apoštolův hrob ležel zapomenut až do roku 813, kdy poustevník Paio (Pelayo) uviděl nad starým římským hřbitovem světélkovat hvězdy, celé pole hvězd – „campus stellae“. Místní biskup Theodomiro z Iria Flavia (budoucího Santiaga), pod nimi rozpoznal tělo apoštola Jakuba. A od té doby se také datují poutě k jeho hrobu.

- Svatý Jakub jako Matamoros.

V době objevení hrobu to měli španělští křesťané těžké, protože většina země byla v rukou muslimů. V roce 834 se ale nedaleko města Logroña, u hradu Clavijo, odehrála bitva, která změnila dějiny Evropy. Hrtka křesťanů se zde postavila armádě muslimských Maurů. Nad jejich hlavami se prý náhle zjevil sv. Jakub jako bílý jezdec z Apokalypsy a Maurové se dali na útěk. Od této doby se Santiago stal součástí mnoha legend, historek o zázracích a zjeveních, jeho duch se objevoval na bojištích a pomáhal porážet Maury. Z tohoto důvodu vešel ve známost i pod jménem Santiago Matamoros (sv. Jakub – Maurobijec) Tím se začala reconquista – ozbrojený boj za sjednocení Španělska a celé křesťanské Evropy.

Ve Španělsku jeho postava pochopitelně získala coby symbol na významu, ale zvěsti o Jakubovi se šířily do celé Evropy. A tak už v 11. století se v Santiagu začaly sbíhat pramínky poutníků, přecházejících Pyreneje obvykle v Roncesvalles a pokračujících 750 km na západ přes Pamplonu, Logroño a León do Santiaga de Compostela.

2. část - rozhovor:

- Svatý Jakub sehrál důležitou úlohu ve sjednocení Evropy, porovnání s tím co je sjednocující dnes.

⁷⁵ Dnes klášter sv. Kateřiny.

- Je morálka konzumní společnosti opravdu to dobré? Jak poznáme co dobré je a co dobré není?
- I na tyto mravní otázky nacházíme odpověď v Desateru.

„Dar desatera je udělen v rámci smlouvy, kterou Bůh uzavřel se svým lidem. Boží přikázání dostávají svůj pravý význam ve smlouvě a jejím prostřednictvím.“⁷⁶

„Ježíš dosvědčil svým jednáním a svým kázáním trvalou platnost desatera.“⁷⁷

„Desatero tvoří organickou jednotu, v níž každé »slovo« nebo »přikázání« odkazuje ke všem ostatním. Přestoupením jednoho přikázání je porušen celý zákon.“⁷⁸

Zakončení:

- Příští setkání bude o Santiagu de Compostela a Svatojakubské katedrále.
- Závěrečná modlitba, poděkování a rozloučení.

3.10 Setkání desáté: Santiago de Compostela

Úvod:

- Přivítání posluchačů modlitba Otčenáš a modlitba k sv. Janu Nepomuckému⁷⁹, aby požehnal našim setkáním.
- Krátce si připomeneme recoquistu a její význam pro křesťanské sjednocení Evropy.

⁷⁶ Katechismus katolické církve 2077, Praha 1995, s. 515.

⁷⁷ Katechismus katolické církve 2076, Praha 1995, s. 515.

⁷⁸ Katechismus katolické církve 2079, Praha 1995, s. 515.

⁷⁹ Svatý Jan Nepomucký kněz, generální vikář, mučedník. Narozen kolem roku 1345 v Pomuku, zemřel 20. 3. 1393 v Praze. Je mimo jiné patronem zповědníků, bezpečného putování a šťastného návratu.

Hlavní části setkání:

1. část - přednáška:

- Santiago de Compostela.

Santiago je jedním z nejnavštěvovanějších měst Španělska. Je to nádherné kulturní město s dlouhou historií, která je pevně svázaná se sv. Jakubem Starším. Každoročně tam míří tisíce poutníků a turistů. V roce 2000 bylo stejně jako Praha vyhlášeno Evropským městem kultury. Žije bohatým společenským a studentským životem a je součástí světového dědictví pod ochranou UNESCO.

- Název města.

Název „Santiago“ vznikl ze jména „St. Jakob“ a „Compostela“ pochází z latinského „campus stellae“ = hvězdné pole, které prý spatřil biskup Teodomiro (podle jiných zdrojů zbožný poustevník) a díky němuž apoštolův hrob objevil. Kostel, ve kterém byly ostatky uschovány, byl vysvěcen 25. července⁸⁰ 816 a později na jeho místě vyrostla katedrála.

- Náměstí La Plaza del Obradoiro.

První z mnoha zajímavostí je náměstí La Plaza del Obradoiro. V překladu to znamená cosi jako „Práce zlata“. A skutečně, ve žhavém španělském slunci náměstí září, až oči přecházejí. Výstavba zdejší katedrály začala v 11. století, kdy město nejvíce vzkvétalo. Dalším nádherným dokladem té doby je kaple Capilla del Salvador. Krásné jsou také věže Torre de las Campanas a Torre de la Carraca.

- Plaza de las Platerias.

Název dalšího náměstí Plaza de las Platerias je odvozen od desítek krámků se stříbrem, které se dodnes nacházejí v podloubích měšťanských domů. Z náměstí je krásný výhled na gotický portál katedrály a průčelí, které si uchovalo gotický styl. Klášter San Pelayo de Antealtares s prostým průčelím z mramoru je jednou z nejstarších budov Santiaga. Pochází už z počátků 11. století a podle historických pramenů tu jsou uloženy ostatky apoštola Jakuba.

⁸⁰ Svátek sv. Jakuba.

- Klášter San Martin Pinario.

Monumentální klášter San Martin Pinario z 16. století je jedním z nejpůsobivějších příkladů barokního stylu. Byl postaven nad starým románským kostelem, který kdysi býval důležitým centrem víry. Legenda praví, že Convento de San Francisco založil sv. František, jemuž Bůh ve zjevení poradil, aby koupil půdu od řádových bratří za symbolickou cenu jednoho koše ryb a na tomto místě vystavěl klášter za peníze, které najde v kašně. Jak Bůh pravil, tak se i stalo. Dnes se však na tomto místě nacházejí jen zbytky z původního kláštera, většina budov byla postavena až v 17. století.

- Katedrála.

Katedrála Sv. Jakuba byla postavena v letech 1075 - 1211, ale její průčelí je barokní (z let 1738 - 1750). Nad oltářem je umístěna socha sv. Jakuba a k ní vedou z obou stran malá schodiště. Po nich poutníci vystupují, aby mohli sochu apoštola na znamení dokonané pouti obejmout. Jiné schůdky vedou dolů do krypty⁸¹, kde je možno vidět hroby sv. Jakuba a dvou jeho žáků. Velikým zážitkem, který se některým poutníkům poštěstí, je vidět „v akci“ obří kadidelnici – botafumeiro⁸², která se zavěšuje na lana umístěná v kupoli nad křížením.

2. část - rozhovor:

- Naším životem nás provází hřích a mnozí poutníci putují proto, aby dosáhli odpuštění pro sebe nebo pro své milované.
- Co je to hřích a jakým způsobem můžeme dosáhnout Božího odpuštění?
- Jaká svátosti církve k tomu slouží?

„Kdo hřeší, zraňuje Boží vznešenost a lásku, svou vlastní důstojnost člověka, který byl povolán k tomu, aby byl Božím dítětem, i duchovní zdraví církve, jejímž živým kamenem má být každý křesťan.“⁸³

⁸¹ Nad vchodem je nápis „Sepulcrum Sant. Iacobi Gloriosum“, tzn., že jde o hrob slavného sv. Jakuba. Pod katedrálou jsou vykopávky a je zde také křesťanský hřbitov, který pochází z 2. století a pravděpodobně jsou tam i vykopávky, které ukazují na století první. Tento hřbitov zcela obklopuje hrob apoštola.“

⁸² Botafumeiro je 2 metry vysoké a k jeho rozhoupání je potřeba alespoň osmi mužů. Děje se tak při příležitosti některých svátků.

⁸³ *Katechismus katolické církve* 1487, Praha 1995, s. 380.

„Křtem se odpouštějí *všechny hříchy*, prvotní hřích a všechny osobní hříchy, jakož i všechny tresty za hřích. Ve znovuzrozených totiž nezůstane nic, co by jim bránilo vstoupit do Božího království, ani Adamův hřích, ani osobní hřích, ani následky hříchu, z nichž nejtěžším je odloučení od Boha.“⁸⁴

„Odpuštění hříchů, spáchaných po křtu, se uděluje prostřednictvím příslušné svátosti, nazývané svátost obrácení, svátost zpovědi, svátost pokání nebo svátost smíření.“⁸⁵

Zakončení:

- Příští setkání bude o tom, jak vypadá Svatojakubská pouť v současnosti.
- Závěrečná modlitba, poděkování a rozloučení.

3.11 Setkání jedenácté: Současnost

Úvod:

- Přivítání posluchačů modlitba Otčenáš a modlitba k Pražskému Jezulátku⁸⁶.
- Krátce si připomene svátosti na odpuštění hříchů a velikost Boží lásky a milosrdenství.

Hlavní části setkání:

1. část - přednáška:

- Minulost a dnešek.

Nejen ve středověku, ale i dnes, na prahu třetího tisíciletí, proudí opět davy poutníků všech národností na severovýchod španělské Galicie, aby si na přímlyvu apoštola vyprosily u Boha ochranu a pomoc pro sebe a své nejbližší.

⁸⁴ *Katechismus katolické církve* 1263, Praha 1995, s. 328.

⁸⁵ *Katechismus katolické církve* 1486, Praha 1995, s. 380.

⁸⁶ Pražské Jezulátko pochází ze Španělska. Legenda vypráví, že se Ježíšek zázračně ukázal jistému mnichovi, který podle jeho podoby vymodeloval tuto sošku. Podle další legendy vlastnila sošku svatá Terezie od Ježíše, zakladatelka bosých karmelitek, planoucí velkou láskou k Dítěti Ježíši. Sošku prý darovala své přítelkyni, jejíž dcera se chystala na cestu do Prahy. Když se roku 1556 vévodkyně Marie Manrique de Lara vdávala do Čech, dostala sošku od své matky jako svatební dar. Její ovdovělá dcera Polyxena z Lobkovic pak vzácnou sošku darovala roku 1628 klášteru bosých karmelitánů u kostela Panny Marie Vítězné.

Stejně jako jejich předchůdci usilují i oni při výstupu na nedalekou Horu radosti o prvenství, které je spojeno s čestným titulem krále poutí. Před vstupem do chrámu vkládají všech pět prstů pravé ruky do otvoru v Portálu slávy, do kamenného Stromu Jesse (jedinečného díla mistra Matouše z 12. století), šeptají své prosby, sklání hlavu a míří k apoštolovým ostatkům, uloženým pod hlavním oltářem.

Dobrý svatý Jakube, Velký svatý Jakube, Bůh nám pomáhá! S těmito slovy na rtech putovaly statisíce poutníků v minulosti. S podobnými prosbami o ochranu na cestě se na apoštola obracejí i poutníci dnešních dní.

– Výzva rady Evropy.

V roce 1987 vyzvala Evropská rada k oživení svatojakubských poutí jakožto celoevropského dědictví a v roce 1993 byla Svatojakubská cesta zapsána do seznamu světového kulturního a přírodního dědictví lidstva UNESCO.

– Rok 1999 – nejvyšší vrchol.

Nejvyššího vrcholu dosáhly poutě zatím v roce 1999, kdy se do Santiagu vydalo pěšky, na koni a na kole 154.613 „skutečných“ poutníků. Dohromady s ostatními „poutníky“, kteří použili moderních dopravních prostředků, přesáhl počet účastníků poutí v roce 1999 devět milionů lidí. Nejvíce byli zastoupeni Španělé, Francouzi, Němci a Američané. Avšak poutí do Santiagu se zúčastňují stále častěji i poutníci z České republiky.

– Kdy jsou v Santiagu „Svaté roky“?

Svaté roky se v Santiagu de Compostela slaví vždy, když 25. 7. (svátek sv. Jakuba Staršího) připadá na neděli. Svatý rok 2004 byl již 118. od vzniku této tradice v roce 1122. Příští „Svaté roky“ připadnou na léta 2010, 2021, 2027 a 2032.

2. část - rozhovor:

- Poutníci se scházejí při slavení – liturgii. Přijímají svátosti, oslavují Boha a vzdávají mu díky.
- Co jsou to svátosti?
- Kde se scházíme k liturgii a jak slavíme?

„Svátosti jsou účinná znamení milosti, ustanovená Kristem a svěšená církví, jimiž se nám uděluje božský život. Viditelné obřady, jimiž jsou svátosti slaveny, znamenají a zjednávají milost, které jsou vlastní každé svátosti. Svátosti přinášejí plody v těch, kteří je přijímají s požadovanými předpoklady.“⁸⁷

„V pozemských poměrech církev potřebuje místa, kde by se společenství mohlo shromáždit: naše viditelné kostely, svatá místa, obrazy Svatého města, nebeského Jeruzaléma, do něhož putujeme jakou poutníci.“⁸⁸

„Slavení liturgie užívá znamení a symbolů vztahujících se ke stvoření (světlo, voda, oheň), k lidskému životu (omývání, mazání olejem, lámání chleba), k dějinám spásy (obřady velikonoce). Tyto vesmírné prvky, tyto lidské obřady, tato vzpomínková gesta na Boha, zařazená do světa víry a uchopená mocí Ducha svatého, se stávají nositeli spásy a posvěcení, jež vykonal Kristus.“⁸⁹

„Kristus je pravý Boží chrám, »místo na němž přebývá jeho sláva«; i křesťané se Boží milostí stávají chrámy Ducha svatého, živými kameny, z nich se buduje církev.“⁹⁰

Zakončení:

- Poděkování účastníkům, že se zúčastnili těchto setkání závěrečná modlitba a rozloučení.

⁸⁷ Katechismus katolické církve 1131, Praha 1995, s. 298.

⁸⁸ Katechismus katolické církve 1198, Praha 1995, s. 314.

⁸⁹ Katechismus katolické církve 1189, Praha 1995, s. 313.

⁹⁰ Katechismus katolické církve 1197, Praha 1995, s. 314.

4 Závěr

Práce seznamuje účastníky s jednou ze tří největších poutí středověku – „Svatojakubskou cestou“, s historií poutnictví ve světě a s některými konkrétními událostmi z církevních dějin, které se k tomu váží.

Protože poutě nemají rozměr jenom náboženský, historický, kulturní, či politický, ale je to především „cesta“ niterného zažívání Boha a poznávání sama sebe, bylo cílem této práce pokusit se, prostřednictvím tohoto historického pozadí, pomoci účastníkům prohloubit víru povzbudit je k aktivnímu životu s Bohem a prakticky jim pomoci v jejich křesťanském životě.

Obsah je rozdělen na dva celky: Teoretická část se zabývá tím, co předchází katechezi. Podmínkami, které musí být splněny k tomu, aby bylo možné katechizovat správně a účelně.

Druhá část je výsledná praktická ukázka přípravy katecheze. Je koncipována tak, aby byly účastníci seznámeni s historickými fakty, se spiritualitou poutních míst a přitom je jim vysvětlována problematika víry a křesťanského života. V každé lekci jsou jim předloženy a vysvětleny vybrané katechismové pojmy a dán prostor k tomu aby vyjádřili své vlastní názory, zkušenosti a konkrétní problémy, se kterými jim zde může být společným úsilím pomoheno.

Práce se zabývá přípravou katecheze a nemůže přepokládat všechny aspekty a situace, které mohou v průběhu její realizace nastat. Proto objektivní zhodnocení jejich výsledků lze učinit až v následné praxi.

Seznam použité literatury:

- Bible: Český ekumenický překlad*, Česká biblická společnost, Praha 1995.
- Bradford Ernle, *Řádoví rytíři*, Zvon, Praha 1996.
- Bridge Antony, *Křížové výpravy*, Academia, Praha 2000.
- Cibula Václav, *Cid a jeho věrní*, Albatros, Praha 1989.
- Coelho Paulo, *Poutník: Mágův deník*, Argo, Praha 2002.
- Dibelková Irena, *Poutní místa v Čechách*, Olympia, Praha 2004.
- Dokumenty II. vatikánského koncilu*, Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, Kostelní Vydří 2002.
- Gelmi Josef, *Papežové*, Mladá fronta, Praha 1994.
- Hanns Michael Schindler, Vera Schaubert, *Rok se svatými*, Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, Kostelní Vydří 2002.
- Jirásek Alois, *Z Čech až na konec světa*, Svoboda, Praha 1972.
- Jover Zamora José María, Reglá Campistol Juan, Seco Serrano Carlos, Ubieta Arteta Antonio, *Dějiny Španělska*, nakladatelství Lidové noviny, Praha 1995.
- Jöckle Clemens, *Slavná poutní místa*, Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, Kostelní Vydří 1997.
- Katechetika: Metodologie náboženské výuky*, Křesťanská akademie, Řím 1971.
- Katechismus katolické církve*, Zvon, Praha 1995.
- Kidson Peter, *Románské a gotické umění*, Artia, Praha 1973.
- Kopta Josef, Slavík Bedřich, *Starodávné cesty do světa*, Státní nakladatelství dětské knihy, Praha 1964.
- Latinsko-český slovník*, Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1991.
- Novotný Adolf, *Biblický slovník 1. díl*, Kalich – Česká biblická společnost, Praha 1992.
- Novotný Adolf, *Biblický slovník 2. díl*, Kalich – Česká biblická společnost, Praha 1992.
- Nováková Consilie, *Katechetika: Skriptum*, Arcibiskupství pražské, Olomouc.
- Ohler Norbert, *Náboženské poutě ve středověku a novověku*, Vyšehrad, Praha 2002.
- Susa Zdeněk, *Ultreia díl I.*, Zdeněk Susa, Středokluky 1999.
- Susa Zdeněk, *Ultreia díl II.*, Zdeněk Susa, Středokluky 1999.
- Všeobecné direktorium pro katechizace*, Česká biskupská konference, Praha 1998.

Přílohy:

Svatojakubské pranostiky

Dějiny česko-španělských vztahů

Zajímavá poutní místa u nás

Svatojakubské pranostiky

Tento den je první kritickým dnem léta, podle něhož se usuzuje na počasí nejbližšího období, ale i na budoucí Vánoce a zimu. Opodstatnění této skutečnosti je prý ve faktu počátku sestupné tendence křivky průměrných denních teplot během roku.

- Co do sv. Jakuba (vína) odkvěte, do Havla uzraje.
- Do Jakuba zeličko – po Jakubu zeli.
- Jak je teplý svatý Jakub, tak studené jsou vánoce.
- Je-li teplo na Jakuba, bude zima na vánoce.
- Kolik mračen na Jakuba, tolik v zimě sněhu.
- Na Jakuba – kobzolí (kobzole = brambory) průba.
- Na svatého Jakuba dopoledne léto, odpoledne zima.
- Parno o Jakubě, zima o vánocích.
- Pěkný den před svatým Jakubem slibuje pěkné (dobré) žně.
- Svatý Jakub dává kukuřici klasy, svatá Anna (26. 7.) vlasy.
- Svatý Jakub poseče, svatá Anna napeče.
- Z které strany sv. Jakub fouká, v té straně bude drahá mouka.
- Na svatého Eliáše dopoledne léto, odpoledne podzim. Na svatého Jakuba dopoledne léto, odpoledne zima.
- O svatém Jakubě přicházejí silné bouře.
- Prší-li na svatého Jakuba, hádá se o suchém a teplém počasí.
- Jakub-li vlaš, žaludy kazí.
- Tři dni před Jakubem jasné, urodí se žito krásné.
- Deště před Jakubem po tři dni špatní proroci jsou žitných dní.
- Na Jakuba déšť jako žravý jed kazí modrý na pohance květ, proto vzácný bývá v oulech med.
- Jaký den jest před polednem nebo odpoledne svatého Jakuba, takové bude povětří před nebo po narození Páně.
- Jak teplý svatý Jakub, tak studené vánoce.
- Svatý Jakub Větší na sních věští.
- Na Jakuba prvních brambor průba.
- Na svatého Jakuba čeká mnohá huba.
- Kolik mračen na Jakuba, tolik v zimě sněha.
- Pakli na Jakuba slunce svítí, má pak krutá zima býti.

Dějiny česko-španělských vztahů

(Materiály Velvyslanectví České republiky ve Španělském království)

České země se Španělskem poprvé setkaly v 10. století, zhruba tři desítky let po smrti knížete Václava r. 935. Tehdy židovský kupec a diplomat Ibrahím ibn Jakub, vyslanec córdobského chalify al-Hakama II., navštívil středoevropské země. Jeho popis Čech a jejich obyvatel a hlavně Prahy, v níž ho zaujala nejvíce výstavnost města a čilý mezinárodní ruch na pražském tržišti, je začleněn do Knihy cest a zemí.

Pravděpodobně ze stejné doby pochází i hispanoarabská látka - tzv. svatováclavské mešní roucho ve svatovítském pokladu - nejstarší tkanina vyrobená na území iberského poloostrova, jež se nachází v našich sbírkách.

Ve středověkých Čechách byl velmi oblíben španělský národní světec svatý Jakub, což dokládají nejen poměrně časté cesty českých poutníků do svatojakubské svatyně v galicijském Santiagu de Compostela, ale i to, že v českých zemích byly už od 12. a 13. století zakládány kostely zasvěcené svatému Jakubovi.

V roce 1240 byla na příkaz leonského krále Ferdinanda přenesena do Salamanky univerzita založená v Palencii v roce 1208, která se až do roku 1348 stávala také často cílem cest českých studentů za věděním.

Osudy Českých zemí a Španělska se prořaly také v rovině politické: král Přemysl Otakar II. dvakrát podporoval snahu kastilského krále Alfonse X. Moudrého o získání francouzského trůnu výměnou za politickou alianci. Plán zmařila smrt Přemysla Otakara II. v bitvě na Moravském poli.

Václav II. povolal do Prahy mnoho španělských astrologů. Vrchol astrologického snažení však představuje vrchol vlády Lucemburků (např. vznikl astrologický kodex Václava IV.) a obdivovatelem španělské kultury byl také Karel IV.

Zástupci obou národů se setkávali také za doby husitství, především při jednáních na koncilech nebo proti sobě stáli na bitevním poli.

V letech 1465-1467 zorganizoval král Jiří z Poděbrad velkorysou státnickou akci pod vedením jeho švagra Lva z Rožmitálu po dvorech západoevropských panovníků, aby diplomatickými prostředky paralyzoval politické a vojenské tažení papežské kurie. Tato družina navštívila i Pyrenejský poloostrov. Cestu později popsal účastník výpravy Václav Šašek z Bírkovala a jeho popis se stal prvním českým cestopisem, který se týká Španělska a Portugalska.

Zhruba ve stejné době už mohly být španělské humanistické kruhy informovány o Čechách z latinsky psané Kroniky české (1458) italského humanisty Enáše Silvia Piccolominiho (pozdějšího Papeže Pia II.).

S nástupem prvních Habsburků nastalo v Čechách 16. století období, které lze s jistotou nazvat zlatým věkem španělské kultury. Český král Ferdinand I. Habsburský, vnuk Isabely Kastilské a Ferdinanda Aragonského, vychovaný v Kastilii jako Don Fernando si své španělské dědictví přinesl s sebou. Z jeho podnětu vyšel v Praze v roce 1554 další významný tisk - nejobsáhlejší a největší staročeská tištěná kniha vůbec - Kosmografie česká Zikmunda z Púchova.

O rok později došlo ke sňatku předního velmože Českého království Vratislava z Pernštejna s Marií Maximilianou Manrique de Lara. Jeho příkladu následoval také moravský šlechtic Adam z Ditrichštejna, pozdější vyslanec Maxmiliána II. na madridském dvoře, který se v roce 1556 oženil s katalánskou šlechtičnou Marií Margaritou de Cordona. V Madridu se narodil jejich syn František z Ditrichštejna, budoucí kardinál a známý protireformační politik.

Ve stejném roce došlo ještě k jedné významné události, která měla v šíření španělského vlivu u nás klíčový význam. Na pozvání Ferdinanda I. přišli do Prahy příslušníci nového, nedávno založeného řádu - Societatis Jesu, neboli Tovaryšstva Ježíšova. První jezuité v Čechách byli velmi často buď přímými spolupracovníky Ignáce z Loyoly, nebo jeho žáky.

V průběhu 16. století byly styky nadále poměrně intenzivně udržovány, a to především díky vzájemné výměně vyslanců u obou dvorů.

Do období pobělohorských Čech spadá kult Pražského Jezulátka (El Ni o Jesús de Praga). Voskovou sošku, která představuje dílo vrcholné španělské renesance, přinesla s sebou do

země María Manrique de Lara. Od ní ji dostala darem její dcera Polyxena, poprvé provdaná za rožmberského vladaře Viléma, podruhé za Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic. Po jeho smrti věnovala vdova sošku klášteru pražských karmelitánů při kostele Panny Marie Vítězné. Karmelitáni rozšířili kult Pražského Jezulátka po celém světě, hlavně však ve španělsky mluvících zemích. U příležitosti světové výstavy EXPO 92 vznikla v Praze věrná replika Pražského Jezulátka a byla slavnostně umístěna na jeden z oltářů sevillského kostela La Macarrena.

Pobělohorské osudy Čech našly své zobrazení i ve španělské literatuře. Zmínky o nich najdeme ve světoznámém díle Kritikón Baltasara de Graciána. Proslulý španělský dramatik Lope de Vega vytěžil z tohoto období námět na dvě hry: Čechy na víru obrácené a Zbožný syn. Témuž autorovi je připisováno i další drama, které čerpá z českých dějin, tentokrát ze staršího období - Příběh českého knížete Oldřicha.

Koncem 17. století působil jako císařský vyslanec v Madridu hrabě Harrach, který s sebou přinesl sbírku španělských obrazů, z nichž část se dnes nachází v Hrádku u Nechanic.

V letech 1773-1775 byl rakouským vyslancem v Madridu kníže J. J. Lobkovic, který podporoval rozvoj hospodářských styků (do Čech např. dovezl plemeno ovcí merino). Staral se také o propagaci českého skla. Obecně však lze v 18. století hovořit o úpadku španělského vlivu v Čechách.

Charakteristickým rysem české kultury 19. století je mohutný rozmach českého národního života provázený úpornou snahou přiblížit Čechy ostatní Evropě a Evropu Čechám. Už první obrozenecké časopisy přinášely nejen Obrázky ze Španěl, ale i kritické studie ze španělské literatury (např. Calderóna).

Některé osobnosti pocházející z Čech se ve Španělsku angažovaly i politicky. Dva čeští šlechtici se na straně dona Carlose zúčastnili karlistických válek: kníže Lichnovský, který si přivezl sadu Goyových Caprichos a kníže Schwarzenberg, jenž napsal Španělský deník. Na druhé straně se do českých zemí dostala španělská tanečnice Pepita de Oliva (jako připomínka na její pobyt dodnes zůstal název látky pepito).

Ve španělských motivech se snažilo najít inspiraci i několik romanticky orientovaných českých literátů, mezi nimi zejména Svatopluk Čech, Julius Zeyer a Jakub Arbes. Jaroslav Vrchlický přeložil řadu španělských dramát Calderóna a Lope de Vegy.

Na přelomu století byla zahájena hispanistická studia na pražské univerzitě a mezi válkami se opět začaly rozvíjet i česko-španělské vztahy, na čemž měl velkou zásluhu pražský Španělský kroužek (Círculo Espa ol de Praga). Díky jeho činnosti zavítala do Československa řada španělských literátů, umělců, hudebníků, ale také studentů a průmyslníků.

ČSR a Španělsko navázaly diplomatické styky 19. června 1919. Po vzniku druhé španělské republiky žil jistou dobu v Československu v exilu španělský král Alfons XIII., Španělsko navštívil m.j. Karel Čapek a v roce 1929 vyšel jeho Výlet do Španěl.

Po vypuknutí občanské války odešlo do Španělska na pomoc republikánům v boji proti Frankovi více než dva tisíce českých a slovenských dobrovolníků, kteří bojovali v tzv. interbrigádách. Téměř dvě třetiny z nich padly.

V roce 1939 byly diplomatické vztahy v důsledku války přerušeny a teprve dne 16. 11. 1970 ČSSR a Španělsko podepsaly ujednání o zřízení konzulárních a obchodních zastoupení. Diplomatické styky na úrovni velvyslanectví byly obnoveny 9. února 1977.

V roce 1986 byla uspořádána v madridském kulturním středisku výstava Praga - corazón de Europa (Praha - srdce Evropy), která poprvé v širokém měřítku ukázala historii česko-španělských kulturních vztahů a dějin hlavního města naší země.

Španělsko uznalo Českou republiku k 1. lednu 1993. K tomuto datu byly navázány i diplomatické styky a obě země sukcedovaly do dosud platných bilaterálních smluv.

Zajímavá poutní místa u nás

Arcidiecéze pražská

katedrála sv. Víta, Václava a Vojtěch v Praze

kostel Panny Marie Vítězné v Praze (Pražské Jezulátko)

bazilika Nanebevzetí Panny Marie na Svaté Hoře v Příbrami

bazilika Nanebevzetí Panny Marie ve Staré Boleslavi

kostel sv. Matouše v Hrádku u Vlašimi

kostel sv. Prokopa na Sázavě (řeckokatolická církev)

Diecéze litoměřická

katedrála sv. Štěpána v Litoměřicích

bazilika Bolestné Matky Boží v Bohosudově

kostel Nanebevzetí Panny Marie v Oseku u Duchcova

bazilika sv. Vavřince a sv. Zdislavy v Jablonném v Podještědí

kostel Panny Marie Pomocnice křesťanů ve Filipově

kostel Navštívení Panny Marie v Bozkově u Semil

Diecéze královéhradecká

katedrála sv. Ducha v Hradci Králové

kostel Nanebevzetí Panny Marie na Hoře Matky Boží u Králík

kostel Panny Marie Pomocnice v Chlumku u Luže

kostel Panny Marie Sedmiradostné v Malých Svatoňovicích

řeckokatolický chrám Panny Marie Sedmibolestné v Pardubicích (řeckokatolická církev)

Diecéze českobudějovická

katedrála sv. Mikuláše v Českých Budějovicích

kostel Obětování Panny Marie v Českých Budějovicích

kostel Jména Panny Marie na Lomci

kostel Nanebevzetí Panny Marie v Klokotech u Tábora

kostel Panny Marie Královny v Třeboni

Diecéze plzeňská

katedrála sv. Bartoloměje v Plzni

klášterní kostel Nanebevzetí Panny Marie v Teplé

kostel Narození Panny Marie v Klatovech

Anotace:

POUŤ A JEJÍ VYUŽITÍ PRO KATECHEZI

Práce seznamuje účastníky s jednou ze tří největších poutí středověku – „Svatojakubskou cestou“, s historií poutnictví ve světě a s některými konkrétními událostmi z církevních dějin, které se k tomu váží.

Protože poutě nemají rozměr jenom náboženský, historický, kulturní, či politický, ale je to především „cesta“ niterného zažívání Boha a poznávání sama sebe, bylo cílem této práce pokusit se, prostřednictvím tohoto historického pozadí, pomoci účastníkům prohloubit víru povzbudit je k aktivnímu životu s Bohem a prakticky jim pomoci v jejich křesťanském životě.

Obsah je rozdělen na dva celky: Teoretická část se zabývá tím, co předchází katechezi. Podmínkami, které musí být splněny k tomu, aby bylo možné katechizovat správně a účelně.

Druhá část je výsledná praktická ukázka přípravy katecheze. Je koncipována tak, aby byly účastníci seznámeni s historickými fakty, se spiritualitou poutních míst a přitom je jim vysvětlována problematika víry a křesťanského života. V každé lekci jsou jim předloženy a vysvětleny vybrané katechismové pojmy a dán prostor k tomu aby vyjádřili své vlastní názory, zkušenosti a konkrétní problémy, se kterými jim zde může být společným úsilím pomoci.

Anotation:

PILGRIMAGE AND HER EXPLOITATION FOR CATECHISM

The thesis offers to the participants of the catechism course insight into one of the biggest Middle Ages pilgrimages – “Saint-Jacob’s Pilgrimage”, as well as into the history of pilgrimage generally, and into related events from the history of the Church.

Pilgrimages have not only spiritual, historical, cultural or political dimension, but they are – above all – journeys of internal contemplation of God and recognition of oneself. Therefore, the goal of this thesis was to help, through the historical background, to deepen the belief of the participants, encourage their active life with God and give them a practical help in their Christian life.

The matter is divided into two parts: The theoretical part deals with what precedes the catechism – i. e. the conditions that need to be fulfilled in the interest of a correct and meaningful catechism. The second part is a resulting example of practical preparation to catechism. It is conceived so that the participants are acquainted with the historical facts, with the spirituality of places of pilgrimage. At the same time, the substance of belief and Christian life is being explained. In each lesson selected notions of catechism are introduced and explained and a space is given to the participants to present their own opinions, experiences and actual problems, in solution of whose they can be helped by a common endeavour.